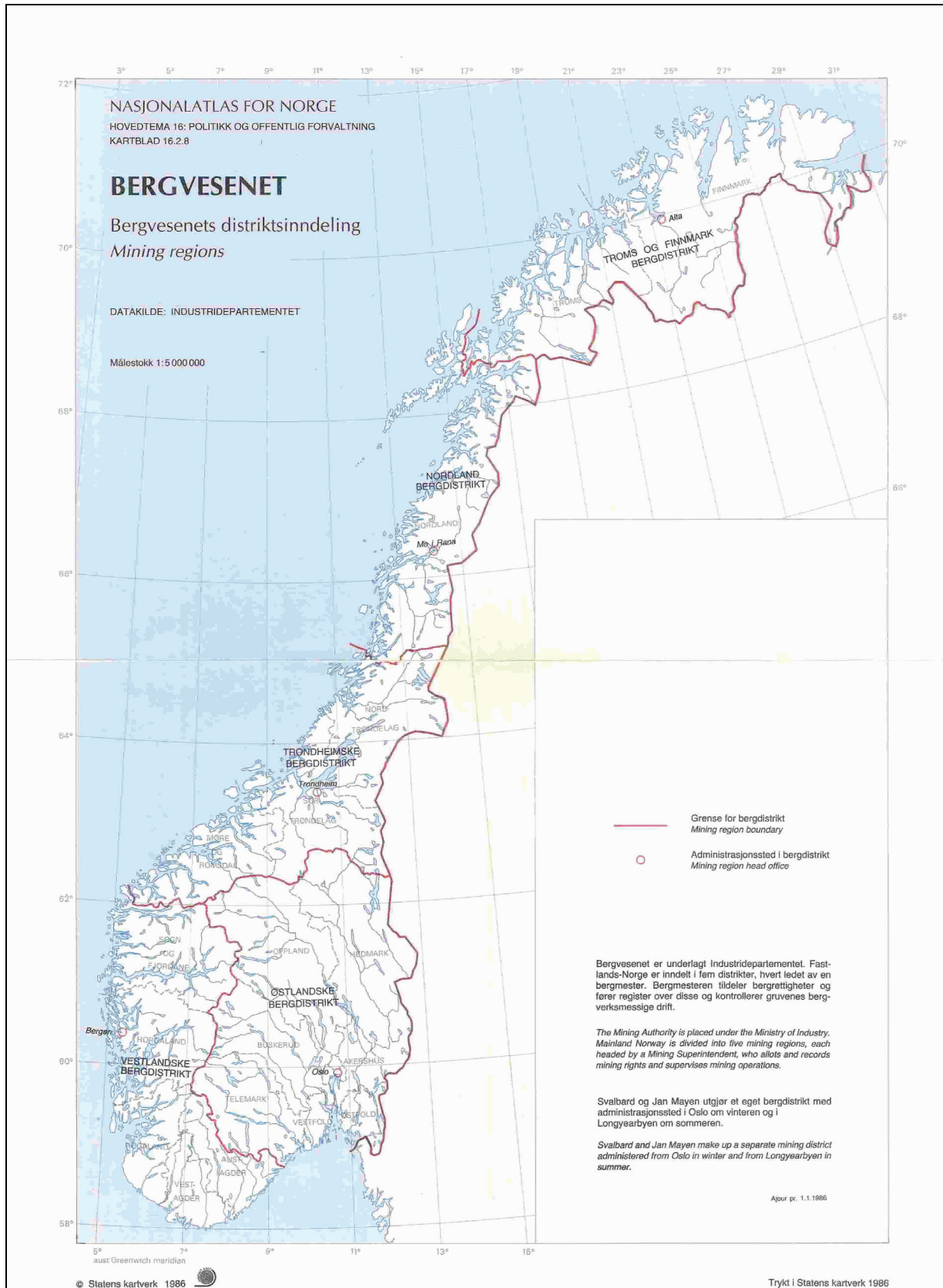

BERGVESENET MED BERGMESTEREN
FOR SVALBARD

ÅRSRAPPORT 2009

Bergvesenet med Bergmesteren for Svalbard

ÅRSRAPPORT 2009

INNHold

1.	BERGVESENET MED BERGMESTEREN FOR SVALBARD	6	4.4	Hjemfalte gruveområder i statens eie	17
1.1	Generelt om etaten	6	4.5	Gruvesikringsregister	17
1.2	Virksomhetsidé, hovedmålsettinger og styringsparametre	6			
2.	ADMINISTRASJON	9	5.	TILTAK MOT FORURENSNING	18
2.1	Administrasjon og lokalisering	9	5.1	Avrenning fra nedlagte gruver	18
2.2	Budsjett/økonomi	10	5.2	Sulitjelma	18
2.3	Dokument og informasjonsforvaltning	10	5.3	Løkken	19
2.3.1	Bergvesenets databaser	10	5.4	Folldal verk	20
2.3.2	Rapport- og kartarkivet	10	5.5	Nordgruvefeltet Røros	21
2.3.3	Bergverksstatistikk	10	5.6	Søve Gruver	21
2.3.4	Internasjonale studiegrupper for metaller	11	6.	MINERALNÆRINGEN I 2009	22
2.4	Norge digitalt	11	6.1	Metallpriser	22
2.5	Bergvesenets hjemmeside og Prospekteringsportalen	11	6.1.1	Gull	22
2.6	Samiske forhold	11	6.1.2	Sølv	23
			6.1.3	Platina	23
			6.1.4	Kobber	24
			6.1.5	Bly	25
			6.1.6	Nikkel	26
			6.1.7	Sink	27
3.	FORVALTNING OG SAKSBEHANDLING	12	6.2	Produksjonsdata fra mineralnæringen	28
3.1	Rettigheter etter bergverksloven	12	6.3	Malmgruver	28
3.1.1	Mutinger	12	6.3.1	Rana Gruber AS	28
3.1.2	Utmål	13	6.3.2	Sydvaranger Gruve AS	28
3.1.3	Gullvasketillatelser	13	6.3.3	Titania AS	29
3.2	Ikke-mutbare mineraler	13	6.4	Industrimineraler	29
3.2.1	Rettigheter etter kalksteinsloven	13	6.5	Bygnings- og monumentstein	29
3.2.2	Rettigheter etter kvartsloven	13	6.6	Byggeråstoffene sand, grus, pukk og leire	30
3.3	Forvaltning som hører inn under annet lovverk	14			
3.3.1	Konsesjonsloven av 2003	14	7.	OVERSIKTER	31
3.3.2	Kap VII-a plan – og bygningsloven	14	7.1	Bergvesenets personale	31
3.4	Driftsplaner og tilsyn	14	7.2	Forvaltning og saksbehandling	31
3.4.1	Driftsplaner	14	7.2.1	Forvaltning og saksbehandling 2005-2009	31
3.4.2	Tilsyn	15	7.3	Bergrettigheter	32
3.4.3	Kontroll av dammer og betongplugg	15	7.3.1	De største mutingsinnehaverne pr. utgang 2009	32
4.	SIKRING AV NEDLAGTE GRUVER	16	7.3.2	De største mutingstildelingene i 2009	33
4.1	Statens sikringsansvar	16	7.3.3	Bergrettigheter Østlandske bergdistrikt pr. 31.12.09	33
4.2	Sikring av nedlagte gruver	16	7.3.4	Bergrettigheter Vestlandske	33
4.3	Utførte sikringsarbeider i 2009	17			

	bergdistrikt pr. 31.12.09			
7.3.5	Bergrettigheter Trondheimske bergdistrikt pr. 31.12.09	34	9.	SVALBARD OVERSIKTER 37
			9.1	Oversikt over funnpunkt 37
7.3.6	Bergrettigheter Nordlandske bergdistrikt pr. 31.12.09	34	9.2	Oversikt over utmål 39
			9.3	Forvaltning saksbehandling Svalbard 2004-2009 41
7.3.7	Bergrettigheter Troms og Finnmark bergdistrikt pr. 31.12.09	34		
			10	MINERALLOVEN 42
8.	BERGVERKSDRIFTEN PÅ SVALBARD	35	10.1	Historikk 42
8.1	Virksomheten på Svalbard 2009	35	10.2	Norsk minerallovgivning frem til bergverksloven av 1842 42
8.2	Kullproduksjon	35	10.3	Bergverksloven av 1842 42
8.2.1	Store Norske Spitsbergen Grubekompani AS	35	10.4	Utviklingen frem til 1972 42
8.2.2	Trust Arktikugol	36	10.5	Bergverksloven av 1972 43
8.3	Petroleumsvirksomheten	36	10.6	Behovet for en revisjon av minerallovgivningen 43
8.4	Funnpunktanmeldelser og utmål	36	10.7	Hovedpunktene i mineralloven 43

1. BERGVESENET MED BERGMESTEREN FOR SVALBARD

Bergstaden Røros med smeltehytta og Bergstadens Ziir, foto: Peter J. Brugmans

1.1 Generelt om etaten

Bergvesenet er statens sentrale fagetat for forvaltning og utnyttelse av mineralske ressurser og er direkte underlagt Nærings- og handelsdepartementet (NHD).

Grunnleggende lovreguleringer for virksomheten er bergverksloven som regulerer leting og drift på metaller, lovene om erverv av kalksteins- og kvartsforkomster, lov om avståing av grunn til ikke mutbare forekomster og industrikonsesjonsloven.

Bergverksvirksomheten på Svalbard administreres i henhold til "Bergverksordningen for Svalbard".

Bergmesteren for Svalbards distrikt omfatter både Svalbard og Jan Mayen. På Jan Mayen gjelder bergverksloven for fastlandet.

I tillegg administrerer Bergvesenet miljøtiltak og sikringsarbeider ved gamle gruver der staten har et forvalteransvar.

1.2 Virksomhetsidé, hovedmålsettinger og styringsparametre

Nærings- og handelsdepartementet har i tildelingsbrevet for 2009 satt følgende hovedprioriteringer med resultatmål og krav.

Virksomhetsidé:

Det er fastsatt følgende virksomhetsidé for etaten:

"Bergvesenet med Bergmesteren for Svalbard (Bergvesenet) skal arbeide for at Norges mineralske ressurser forvaltes og utnyttes til beste for samfunnet".

Målsettinger:

- effektivt forvalte gitte fullmakter og være et sakkyndig organ i saker som angår mineralnæringen.
- arbeide for å redusere de miljømessige konsekvenser av mineraluttak og bidra til en balansert miljøforvaltning.
- arbeide for økt verdiskapning innen mineralnæringen.
- arbeide for økt forståelse av mineralnæringens betydning i samfunnet.

Etaten skal være serviceorientert med vekt på rask saksbehandling av god kvalitet, samt gi informasjon og veiledning til enkeltpersoner, bedrifter, kommuner mv. om saker som berører undersøkelse, utvinning og foredling av mineralske ressurser.

Saksbehandlingstid

Bergvesenet skal utføre enkeltsaksbehandlingen slik at saksbehandlingstiden ligger innenfor fastsatte mål, slik de fremkommer i etatens serviceerklæring, og at sakene behandles i tråd med reglene om saksbehandlingstid i forvaltningslovens § 11a.

Kompetanse om samiske forhold

For å utføre sine oppgaver etter de nye reglene i bergverksloven for Finnmark fylke skal Bergvesenet arbeide med å videreutvikle dialogen og samarbeidet med berørte samiske organer/organisasjoner. Etaten skal sørge for å ha tilfredsstillende kompetanse for å behandle mineralsaker som berører samiske interesser. Samtidig skal etaten bidra til å utvikle mineralkompetanse i samiske miljøer knyttet til mineralaktivitet.

Oppfølging av forvaltningsansvaret for NHD's hjemfalte eiendommer

Nærings- og handelsdepartementet har gitt Bergvesenet fullmakt til å utføre oppgaver på vegne av departementet knyttet til forvaltning av gruveeiendommer som er hjemfalt til staten iht. bestemmelser i tidligere bergverkskonsepsjoner.

Arbeidet med å kartlegge bygningsmassen og vedlikeholdsbehovet på eiendommene fortsetter i 2009 sammen med en plan for det videre arbeidet med eiendommene. Dette skal in-

kludere NHDs oppfølging av prosjektet om statens kulturhistoriske eiendommer. Planen skal ha et tidsperspektiv med gjennomføring over flere år.

Arbeide for å redusere de miljømessige konsekvensene av mineraluttak og bidra til en balansert miljøforvaltning.

Bergvesenet skal kartlegge avrenning av tungmetaller og utføre tiltak for å forhindre avrenning fra nedlagte gruver i samsvar med krav fra forurensningsmyndighetene, og sikre farlige gruveåpninger der staten står som eier eller har et forvalteransvar. Videre skal Bergvesenet arbeide for at miljøhensyn ivaretas under planlegging og drift av mineraluttak.

Forurensningstiltak

Departementet forutsetter som tidligere at Bergvesenet skal kartlegge og gjennomføre tiltak for å hindre avrenning/forurensning fra nedlagte gruver der staten har eier- eller forvalteransvar.

I 2009 skal forurensningssituasjonen fra nedlagte gruver prioriteres. Det gjelder særlig Løkken, men også Folldal og de øvrige. På Løkken skal Bergvesenet i samsvar med pålegg fra Statens forurensningstilsyn utarbeide tiltaksplan og tidsplan for gjennomføring innen 1. september 2009.

Etatens brede kompetanse på dette område skal videreutvikles, og Bergvesenet må arbeide ytterligere med relevante fagmiljøer både i Norge og i utlandet i den grad det er nødvendig.

Bergvesenet skal videreføre sin rapportering fra arbeidet med tiltak mot avrenning fra gruvene. I områder med avvik fra en "normal" akseptabel avrenning, skal det rapporteres om avviket, og hvilke tiltak Bergvesenet vil iverksette for å få redusert avrenningen og effekten av tiltakene.

Sikringstiltak

Bergvesenet skal ivareta en forsvarlig og varig sikring av farlige gruveåpninger (mutbare mineraler) der staten har eier- eller har påtatt seg sikringsansvar på annet grunnlag.

Arbeide for økt verdiskapning innen mineralnæringen

Bergvesenet skal bidra til å gi mineralnæringen i Norge hensiktsmessige rammevilkår. I den

forbindelse er det en viktig målsetting å sikre at uttak skjer på en bergmessig forsvarlig måte gjennom godkjenning av driftsplaner og ved å føre tilsyn med driften.

Tilsynsvirksomhet

For å sikre at hensynet til forsvarlig ressurs- og miljøforvaltning blir ivaretatt, skal Bergvesenet gjennom tilsyn påse at undersøkelsesarbeider og uttak av mineralske ressurser gjennomføres i henhold til godkjente driftsplaner.

Tilsynsaktiviteten skal tilpasses virksomhetens omfang og kompleksitet. Antallet tilsyn skal vurderes fortløpende og holdes på et faglig forsvarlig nivå. Etaten skal fortsette arbeidet med å forenkle og effektivisere tilsynet for bedriftene bl.a. gjennom å videreføre samarbeidet med Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap.

Internasjonale studiegrupper

Bergvesenet skal på vegne av departementet delta på årsmøtene i gruppene og på andre viktige møter i de internasjonale studiegruppene for bly/sink og nikkell. Målet for deltakelsen er å bidra med kunnskap om norsk industri og utvikle etatens faglige kompetanse på internasjonale forhold til beste for norsk industri, herunder bidra med kunnskapsoverføring.

Prospekteringsportalen

Bergvesenet skal videreutvikle etatens og NGU's felles internettportal www.prospekting.no. Etaten skal bidra til at portalen styrkes kvalitativt.

Arbeide for økt forståelse av mineralnæringens betydning i samfunnet.

Bergvesenet skal fortsatt være et kompetansesenter innenfor mineralområdet. Etaten skal utvikle kontaktnettet mellom næringen og offentlige etater, arbeide for at mineralressursene blir ivaretatt i plansammenheng og delta i utvalg, komiteer, undervisning osv. Arbeidet under dette hovedmålet ivaretas til dels gjennom etatens arbeid under de andre hovedmålene.

Målsettingen er å få frem betydningen av og bruken av mineraler i et moderne samfunn, sysselsettings- og verdiskapingspotensiale i næringen og behovet for samfunnsmessig styring for å sikre en forsvarlig ressursutnyttelse av ikke-fornybare ressurser.

Bergverksstatistikken (inklusive bergverksberetningen)

Bergvesenet skal i samarbeid med NGU fortsette arbeidet med og videreutvikle statistikk for bergverksbransjen. Statistikken skal gjenspeile etatens, andre offentlige myndigheters og næringens informasjonsbehov. Det skal arbeides for en forenkling og betydelig lettelse i statistikkbyrden for de næringsdrivende.

Statistikken skal publiseres elektronisk og ferdigstilles betydelig raskere enn det som var tilfelle med den tidligere bergverksstatistikken/-bergverksberetningen.

Skjemaene som ligger til grunn for statistikken skal tilbys i elektronisk form, og det skal arbeides med sikte på at den er tilgjengelig via Altinn så snart som mulig.

Særlig om etatens virksomhet på Svalbard

Svalbards geologiske ressurser skal forvaltes og utnyttet best mulig til nytte for samfunnet. De forvaltningsoppgaver som er tillagt Bergvesenet i henhold til Bergverksordningen for Svalbard og Svalbardmiljøloven med forskrifter, skal ivaretas i tråd med dette overordnede prinsippet.

Tilsynsvirksomheten skal fortsatt prioriteres for å sikre at det ved undersøkelsesarbeider og uttak av mineralske ressurser blir tatt hensyn til en forsvarlig ressurs- og miljøforvaltning. Det legges til grunn at det etablerte samarbeidet med Arbeidstilsynet fortsetter. Departementet forutsetter at etaten legger vekt på å foreta en forsvarlig og varig sikring av farlige gruvedåpninger.

Etaten skal informere departementet så snart den har mottatt funnpunktanmeldelser og søknader om utmål. Dette inkluderer territorialfarvannet ved Svalbard. Også eventuell tildeling av utmål skal meldes til departementet så snart som mulig.

2. ADMINISTRASJON

Bergvesenets ansatte på Kongsberg høsten 2009

2.1 Administrasjon og lokalisering

Bergvesenet er lokalisert i samme bygningskompleks som Norges geologiske undersøkelse (NGU) på Lade i Trondheim. Etaten har også et kontor i Longyearbyen på Svalbard. Dette er bemannet ca. 6 mnd. pr. år.

Bergvesenets oppgaver kan deles i to, administrasjon og saksbehandling. Når det gjelder administrasjonsdelen har etaten en stabil stab, mens det har vært en del turn over på saksbehandlersiden. Rekruttering av saksbehandlere til etaten har til tider vært vanskelig da det er mangel på kvalifisert personell både til industrien og til forvaltningen. Etaten har så langt ikke registrert kvalifiserte søkere med innvandrerbakgrunn til sine utlyste stillinger.

Ved inngangen til 2009 hadde etaten 15 ansatte. Av Bergvesenets 18 stillingshjemler var 16 besatt ved utgangen av 2009. I løpet av året er en medarbeider på kontorsiden fratrudd. Videre er det tiltrådt nye saksbehandlere henholdsvis primo februar og ultimo september.

Av etatens ansatte er 5 knyttet til kontorsiden. De øvrige er saksbehandlerstillinger. Kontorstillingene er besatt av kvinner. I tillegg er det to kvinnelige senioringeniører blant saksbehandlerne.

Etatens medarbeidere har en allsidig fagsammensetning som er dekkende for etatens arbeidsoppgaver.

Bergvesenet hadde 87 fraværsdager pga. sykdom i 2009. Dette gir et fravær på 2,5%.

2.2 Budsjett/økonomi

REGNSKAPSOVERSIKT

	Utgifter i 1000 kr	
	2008	2009
Lønn og godtgjørelser	8 033	7 974
Varer og tjenester	4 131	4 795
Sikringstiltak	4 216	2 962
Tiltak mot avrenning fra nedlagte gruver	3 285	8 018
Prospekteringsstøtte		
Sum utgifter	19 665	23 749

	Inntekter i 1000 kr	
	2008	2009
Produksjonsavgifter m.v	1 631	1 707
Årsavgifter, mutingsgebyr	5 280	892
Sum inntekter	6 911	2 599

2.3 Dokument- og informasjonsforvaltning

I forbindelse med innføring av elektronisk saksbehandling tok Bergvesenet i bruk modulene saksbehandler og arkiv i systemet Public 360 fra og med årsskiftet 2005/06.

Systemet er et elektronisk saksbehandlings- og et journal- og arkivsystem som ivaretar kravene i NOARK. I løpet av året er Public 360 oppgradert til versjon 4.0.

2.3.1 Bergvesenets databaser

Bergvesenet har etablert en rekke forskjellige interne registre/databaser til bruk i egen saksbehandling. De viktigste databasene er relasjonsdatabasen "Tilsyn" som består av delregistrene: "besøksobjekter", "rettigheter med eiendommer", "driftsplaner", "befaring" og "befaringsrapporter". I tillegg er det etablert et "Kommuneplanregister" med oversikt over områder for råstoffuttak og et sikringsregister. Det er nå registrert 2150 områder som er satt av til råstoffutvinning i kommuneplanens arealdel. Arbeidet med å oppdatere og utbygge registrene videreføres i 2010.

2.3.2 Rapport- og kartarkivet

Bergvesenet har i sitt arkiv en rekke bergfaglige rapporter som inneholder verdifull informasjon. Rapportene er hovedsakelig knyttet

til rapporteringsplikten som fremgår av lov av 30. juni 1972 nr. 70 om bergverk.

Rapportarkivet benyttes internt i Bergvesenets saksbehandling, eksempelvis i forbindelse med behandling av areal- og verneplaner. Det er fortsatt interesse for rapportarkivet selv om den ikke er så stor som året før. Dette henger sammen med redusert mutings-/prospekteringsaktivitet i 2009.

Det pågår et kontinuerlig arbeid med å registrere innkomne rapporter i en intern relasjonsdatabase. I 2009 ble det innregistrert 109 nye rapporter slik at registeret nå omfatter til sammen 6.333 rapporter. Arbeidet videreføres i 2010.

I tillegg til rapportarkivet har Bergvesenet et omfattende kartarkiv. Registrering av nye kart har fortsatt. Samtidig er det satt i gang en gjennomgang av arkivet med hensyn på å ta ut materiale som er mindre relevant.

2.3.3 Bergverksstatistikk

I samarbeid med SSB, bransjen og NGU er det utarbeidet nye skjema for innhenting av tall til statistikken. Skjemaene for året 2008 var klare for utsendelse primo 2009 og ble samtidig gjort tilgjengelige på internett.

Til sammen var det 807 bedrifter som sendte inn data. Innsamling av data til statistikken ble

avsluttet 8. mai 2009. Statistikken for 2008 som er basert på bergindustribedriftenes egne produksjons- og salgstall for 2008 forelå i juli 2008. Sammenlignet med de tidligere statistikkene, Norges bergverksdrift, utarbeidet av Bergvesenet, og Mineralressurser i Norge, utarbeidet av NGU, har datagrunnlaget aldri vært bedre, selv om det fortsatt mangler data fra enkelte uttak.

I tillegg til bergverksstatistikken har Bergvesenet fra og med juli 2007 utarbeidet en månedlig oversikt over prisutvikling for utvalgte metaller, valutakurser, renter og energi. Denne legges ut på Bergvesenets hjemmeside. En nærmere omtale av prisutviklingen for de viktigste metallene i 2009 gis i kapittel 6.

I kapittel 6 gis det også en kort omtale av mineralnæringen i Norge i 2009, basert på opplysninger innhentet i forbindelse med mineralstatistikken.

2.3.4 Internasjonale studiegrupper for metaller

Bergvesenet har deltatt på vårens og høstens møter i de internasjonale studiegruppene for bly/sink og nikkell. Per Zakken Brekke ble gjenvalgt som formann i nikkellgruppa og Bård Dagestad ble gjenvalgt til formann i miljø- og økonomikomiteen i bly/sink-gruppa.

2.4 Norge digitalt

Statens kartverk som representant for Norge digitalt-samarbeidet, har akseptert NGU og Bergvesenet som en part.

2.5 Bergvesenets hjemmeside og prospekteringsportalen

Bergvesenet har tidligere hatt et felles nett med Norges geologiske undersøkelse (NGU) ut mot verden. Nettet styres av NGU noe som har medført at alt etaten ønsker å gjøre på hjemmesiden måtte sendes NGU som la det ut. Primo desember etablerte etaten ny hjemmeside i forbindelse med at etaten går over til

å bli Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard fra årsskiftet. Webadressen blir: www.dirmin.no. Hjemmesiden gir informasjon om Direktoratet, samt opplysninger om bergindustrien og virksomhet knyttet til denne. Videre gir nettstedet opplysninger om gjeldende regelverk og har linker til aktuelt lovverk. Nettstedet er fortsatt under utvikling.

Tilsvarende har nettstedet også opplysninger om bergverksdriften på Svalbard og det regelverk som knytter seg til denne.

Nettportalen www.prospekting.no som er et samarbeid mellom NGU og Bergvesenet ble åpnet i april 2005. Selv om det ikke foreligger tall så er det registrert en økt bruk de siste årene.

2.6 Samiske forhold

Innenfor områdene som omfattes av reindriftsloven har det så lenge Bergvesenet har eksistert, vært drevet leting etter og utnyttelse av mutbare mineraler. Dette har medført at Bergvesenets ansatte har hatt behov for kunnskap om samiske forhold.

Bergvesenet har siden 1993 vært i dialog med Sametinget (samisk kulturminnevern) gjennom rollen som ansvarlig for gjennomføring av konsekvensutredninger.

Senere har etaten hatt dialog med representanter for Sametinget om ulike spørsmål. I tillegg har etaten hatt møter både i Tromsø og Karasjok.

Etaten har også bidratt med foredragsholdere i forbindelse med seminarer arrangert av Sametinget, reindriftsnæringen og samiske kommuner. I mars 2009 hadde etaten ett ½ dags møte med Finnmarkseiendommens styre i Bergvesenets lokaler hvor det ble foretatt en gjennomgang av lovverket og spørsmål knyttet til dette.

Bergvesenet søker til en hver tid å være opptatt på samiske spørsmål både gjennom dialog og ved å følge med i aviser, radio og tv.

3. FORVALTNING OG SAKSBEHANDLING

Grustaket Bruraholen, foto: Stein Erik Hansen

Grunnlaget for Bergvesenets virksomhet er det årlige tildelingsbrevet fra Nærings- og handelsdepartementet (se kapittel 1) og Bergvesenets virksomhetsplan. I tillegg kommer en rekke oppgaver som er tildelt Bergvesenet fra mai 1993 og senere. Hovedoppgavene knytter seg til forvaltning av mineralressursene med grunnlag i bergverksloven, Bergverksordningen for Svalbard, kalksteinsloven og kvartsloven for å nevne noen. I tillegg knytter Bergvesenets saksbehandling seg også til annet lovverk som f.eks plan- og bygningsloven.

3.1 Rettigheter etter bergverksloven

Den norske lovgivningen skiller mellom mutbare og ikke-mutbare mineraler. Mutbare mineraler tilhører staten som følge av det såkalte bergregale. Mutbare mineraler er definert i lov av 30. juni 1972 nr. 70 om bergverk (bergverksloven), og omfatter metaller med egenvekt høyere enn 5 og malmer av slike metaller samt metallene titan og arsen og malmer av disse. Magnetkis og svovelkis er også mutbare. I loven er det gjort unntak fra mutbarheten for myr- og sjømalme og alluvialt gull.

Nettportalen www.prospecting.no som er et samarbeid mellom Bergvesenet og Norges geologiske undersøkelse (NGU) viser opprettholdte bergrettigheter. Det går imidlertid ikke frem hvilke søknader som er under behandling og som har alder i felt. Bergrettighetene oppdateres hver uke.

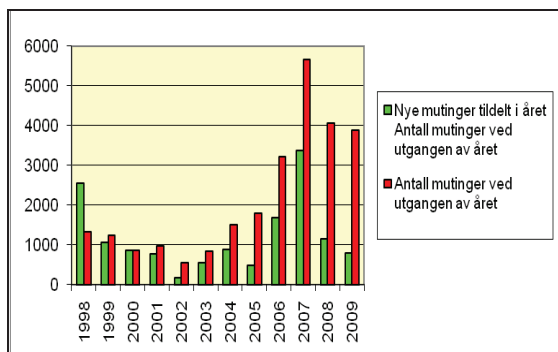
3.1.1 Mutinger

Interessen for mutinger har også i 2009 vært fallende. Det ble behandlet til sammen 821 mutingssøknader i løpet av året, mot 1.227 i 2008. Den mye omtalte finanskrisen har ført til kapitaltørke for selskaper som driver med mineralprospektering. Interessen har i 2009 vært knyttet opp mot metallene jern, kobber og gull.

Finmarksloven som trådte i kraft 1. juli 2006 medførte endringer i bergverksloven. Endringene innebærer blant annet at alle mutingssøknader i Finnmark skal sendes på høring. Det var en sterk nedgang i antallet mutingssøknader i Finnmark i 2009 sammenlignet med året før. I 2009 kom det inn 69 mutingssøknader mot 471 året før.

Behandlingen av mutingsøknader i Finnmark er tidkrevende da det utarbeides et notat for hver høringssak i tillegg til at høringsinstansene har klageadgang. Det var det ingen klager på tildeling av mutinger i 2009.

Totalt var det 4047 opprettholdte bergrettigheter i Norge (utenom Svalbard) pr. utgang 2009. Herav 101 flateutmål og 64 lengdeutmål.

Figur. 3.1 1998 – 2009 (antall mutinger).

Årets aktivitet har hovedsaklig foregått i Østlandsområdet og Nord-Norge. Oversiktene 7.3.1 – 7.3.2 gir nærmere opplysninger om undersøkellesaktiviteten.

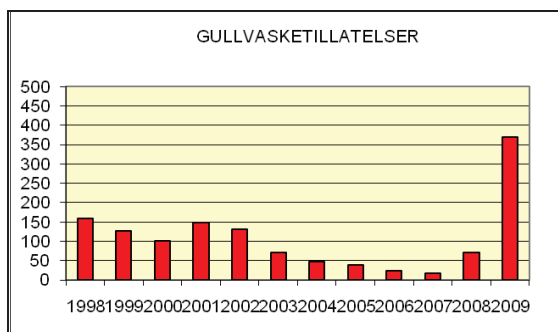
3.1.2 Utmål

Det er avholdt en utmålsforretning i Hurdal kommune i Akershus fylke hvor det ble tildelt 2 utmål på molybden. Videre er Sydvaranger Gruve AS tildelt 10 utmål innenfor konsesjonsområdet. Opplysninger om opprettholdte utmål går frem av oversiktene 7.3.3 - 7.3.7,

3.1.3 Gullvasketillatelser

I henhold til bergverksloven § 1 jf. forskrifter nr. 1474 av 21. desember 2001 utsteder Bergvesenet også tillatelse til å lete etter gull i løsmasser (alluvialt gull) på statsgrunn.

I 2009 ble det utstedt 369 gullvasketillatelser mot 71 i 2009.

Figur 3.2 Oversikt over utstedte gullvasketillatelser 1998 – 2009 (antall).

3.2 Ikke-mutbare mineraler

Mineralske råstoffer som ikke faller inn under bergverksloven, de såkalte ikke-mutbare mineraler, tilhører som hovedregel grunneier. Undersøkelser etter og drift på slike mineraler må således enten gjøres av grunneier selv eller av andre etter avtale med grunneier.

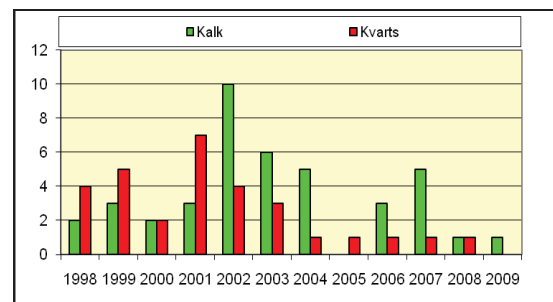
Erverv av forekomster med ikke-mutbare mineraler omfattes stort sett av konsesjonsloven av 2003 som regulerer erverv av fast eiendom. Erverv av eiendoms- eller bruksrett til kalk- og kvartsforekomster reguleres av henholdsvis kalksteinsloven og kvartsloven.

3.2.1 Rettigheter etter kalksteinsloven

Erverv av kalksteinsforekomster reguleres av lov av 3. juli 1914 nr 5 om erverv av kalksteinsforekomster (kalksteinsloven). Det kreves konsesjon dersom det totale uttaket fra en eller flere forekomster innenfor samme kommune overskrider 100.000 tonn.

Tilsvarende for aksjeerverv i selskaper som har kalksteinsrettigheter. Dersom eierandelen blir større enn 20 % av aksjene så skal aksjeervervet behandles etter kalksteinsloven.

I 2009 ble det meddelt 1 konsesjon etter kalksteinsloven. I perioden 2000 – 2009 er det gitt til sammen 35 kalksteinskonsesjoner. Figur 3.3 viser antall gitte kalksteins- og kvartskonsesjoner i perioden 1998 - 2009.

Figur 3.3 Oversikt over meddelte kalksteins- og kvartskonsesjoner 1998 – 2009 (antall).

3.2.2 Rettigheter etter kvartsloven

Erverv av kvartsforekomster reguleres av lov av 17. juni 1949 om erverv av kvartsforekomster (kvartsloven). Det er ingen nedre grense for volum når det kreves kvartskonsesjon.

Tilsvarende for aksjeerverv i selskaper som har kvartsrettigheter. Dersom eierandelen blir større enn 20 % av aksjene så skal aksjeervervet behandles etter kvartsloven.

For kvarts kreves det konsesjon dersom avtalen omfatter et tidsrom på mer enn 2 år.

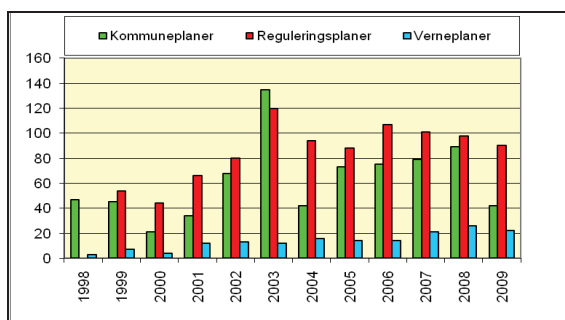
Som kvarts regnes også kvartsitt og krystall-kvarts.

I 2009 ble det ikke meddelt konsesjoner etter denne loven. I perioden 2000 – 2009 er det tildelt til sammen 12 konsesjoner etter kvarts-loven. Figur 3.3 viser antall gitte kalksteins- og kvartskonsesjoner i perioden 1998 - 2009.

3.3 Forvaltning som hører inn under annet lovverk

Saksbehandling etter annet lovverk omfatter hovedsaklig høringsuttalelser. Dette gjelder bl.a. høringsuttalelser i forbindelse med reguleringsplaner, konsesjoner etter konsesjonsloven av 2003 etc.

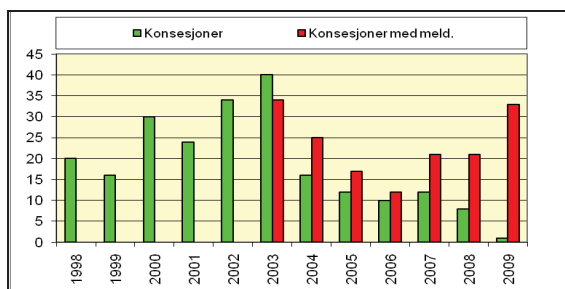
Saksmengden de senere år går frem av fig. 3.4-3.6 og 7.2.1 Forvaltning og saksbehandling 2005 – 2009.

Figur 3.4 Oversikt over kommune-, regulerings- og verneplaner 1998-2009 (antall).

3.3.1 Konsesjonsloven av 2003

Erverv av rett til uttak av mineraler deriblant byggeråstofferne pukk og grus reguleres av Lov 2003-11-28 nr. 98: Lov om konsesjon ved erverv av fast eiendom (konsesjonsloven) mv. Loven trådte i kraft 1. januar 2004. Konsesjonsmyndighet er fylkeslandbruksstyret eller kommunen. Bergvesenet har i samarbeid med Landbruksdepartementet utarbeidet et sett med standardvilkår som Bergvesenet ber om blir tatt med i konsesjonsvilkårene. Standardvilkårene omfatter bl.a. krav til utarbeidelse av driftsplan, rapportering samt tilsyn.

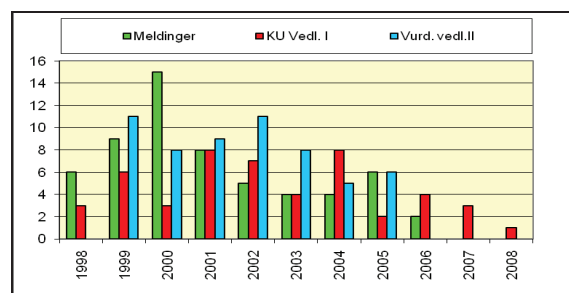

Figur 3.5 Oversikt over høringsuttalelser i forbindelse med konsesjonssaker 1998-2009.

3.3.2. Kap. VII-a plan- og bygningsloven

Fra 1. april 2005 trådte det i kraft ny forskrift for konsekvensutredninger. Forskriften innebærer at Bergvesenets rolle som ansvarlig myndighet etter hvert vil opphøre. Bergvesenet registrerte 14 saker som ville bli behandlet i henhold til de gamle forskriftene. Det gjensto ved utgangen av 2009 6 saker. Forskriften av 1. april 2005 fastslår i § 7 at for reguleringsplaner og kommuneplaner som omfatter masseuttak, skal programmet forelegges Bergvesenet til uttalelse før fastsetting. I 2009 hadde Bergvesenet 8 slike foreleggelses saker som alle er behandlet innenfor fristen. Antall saker ligger på samme nivå som året før.

Bergvesenet mottar stadig plansaker til høring hvor kommunen har fastsatt planprogram uten at dette er forelagt Bergvesenet. Bergvesenet har i 2009 avgitt uttalelse til 29 planprogram for kommuneplaner og 10 planprogram til reguleringsplaner.

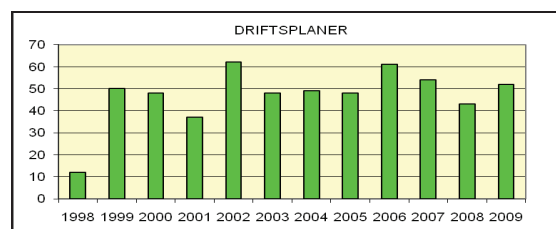

Figur 3.6 Antall saker etter pbl. kap. VII-a i tidsrommer 1998 – 2009.

3.4 Driftsplaner og tilsyn

3.4.1 Driftsplaner

Bergvesenet godkjente 52 driftsplaner i 2009. Antall godkjente driftsplaner ligger på omtrent samme nivå som for tidligere år. Figur 3.7 gir en oversikt over antall godkjente driftsplaner de senere år.

Figur 3.7 Oversikt over godkjente driftsplaner 1998 – 2009 (antall).

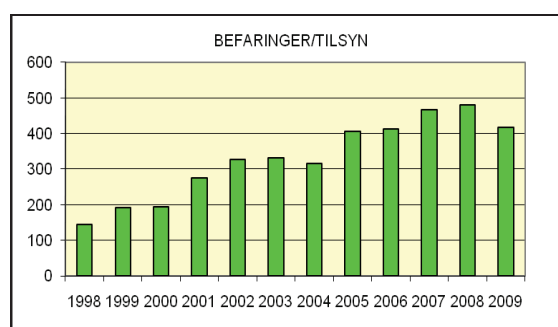
Det er utarbeidet krav om hva som skal inngå i en driftsplan. Kravene er tilgjengelige på Direktoratets hjemmeside www.dirmin.no.

3.4.2 Tilsyn

Befarings- og tilsynsaktiviteten ligger på et noe lavere nivå enn for fjoråret. I 2009 ble 412 tilsynsobjekter, dvs. områder hvor det foregår uttak, sikring, forurensningstiltak eller undersøkelse, befart mot 481 i 2008.

Hensikten med befaringer er flere, men de viktigste er å påse at virksomheten skjer innenfor rammen av fastlagte reguleringsplaner og i henhold til godkjente driftsplaner. Videre gir befaringer en god anledning til gjensidig kontakt med bransjen.

Figur 3.8 gir en oversikt over befaringer/tilsyn i perioden 1998-2009.

Figur 3.8 Oversikt befaringer/tilsyn 1998 – 2009 (antall)

Samarbeidet som er etablert med Direktoratet

for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) skjer ved at Bergvesenet utfører tilsyn for DSB i de bedrifter hvor Bergvesenet har en selvstendig tilsynshjemmel.

3.4.3 Kontroll av dammer og betongplugger

Nærings- og handelsdepartementet eier flere hjemfalte områder og gruver. Ved noen av disse gruvene, er det anlagt dammer i tilknytning til avgangsdeponering og betongplugger for å sikre at gruvene blir holdt under vann.

Tilsynsområdet er underlagt krav etter forskrift med hjemmel i vassdragsloven. Kontrollen skal foretas av vassdragsteknisk ansvarlig (VTA). Ultimo juni 2006 ble Arve Haugen i Bergvesenet godkjent som VTA.

NHD har pålagt Bergvesenet å sørge for at nødvendig kontroll og oppfølging av tiltak ved blant annet dammene på Løkken og Knaben, og betongpluggene ved Skorovas og Joma.

Da Sira-Kvina sa opp sin VTA-avtale med NHD vedrørende dammen på Knaben overtok Bergvesenet VTA-ansvaret gjeldende fra 11. mai 2007. For Skorovas og Joma overtok Bergvesenet VTA-ansvaret 1. juli 2007.

Det er gjennomført tilsyn med pluggene i Joma og Gjersvik (Grong Gruber), Sulijelma. I tillegg er dammene på Løkken befart.

4. SIKRING AV NEDLAGTE GRUVER

Knaben I, foto Stein E. Hansen

4.1 Statens sikringsansvar

Flere steder i landet finnes det åpninger, stoller og sjakter fra tidligere gruvedrift. Noen av disse kan være kulturminner.

Staten har påtatt seg en betydelig del av kostnadene ved å rydde opp og sikre gamle gruver på mutbare mineraler. Dekningen av utgiftene har bygget på at staten har hatt et ansvar som eier pga. hjemfall eller som driver gjennom statselskap. I tillegg har staten i noen tilfeller dekket kostnader til rydding og sikringstiltak der et slikt tilknytningsforhold ikke kan påvises, noe som har sin bakgrunn i at staten i medhold av bergverksloven og ervervssystemet har åpnet for at gruveiere og malmleiere har adgang til å benytte andres grunn i sin virksomhet. På denne bakgrunn er det urimelig at en grunneier som kan ha blitt påtvunget gruvevirksomhet, skal betale for opprydding og sikring.

Gruveåpninger som sikres av staten er derfor gruveåpninger hvor det ikke lenger finnes noen gjeldende bergrettigheter. Dersom utmål eller konsesjon gjelder for området, er det utmåls-

eller konsesjonsinnehaveren som er ansvarlig for sikring og opprydding ved driftens opphør.

4.2 Sikring av nedlagte gruver

Hvert år bevilges det penger over statsbudsjettet til sikring av farlige gruveåpninger etter malmbergverk (drift på mutbare mineraler). Det er Bergvesenet som forvalter midlene og sørger for å få gjennomført sikrings tiltak.

Det rapporteres stadig inn til Bergvesenet om gamle gruveåpninger som ikke tidligere er sikret. I tillegg finnes lokaliteter som tidligere er sikret, men hvor standarden må oppgraderes.

Økt aktivitet rundt gamle gruveanlegg i form av geoturisme og kulturarrangementer har ført til større behov for vurdering av sikringstiltak i nye områder.

Sikring av farlige gruveåpninger gjennomføres etter en prioriteringsliste satt opp på bakgrunn av registrerte og innrapporterte gruveåpninger samt farlighetsgraden. Omfanget av sikringsarbeidene varierer fra år til år og ligger mellom 2 og 4 mill. kr.

I tidsrommet 1950 - 2009 er det totalt bevilget ca. 45 mill. kroner til sikring av farlige gruveåpninger etter malmbergverk.

4.3 Utførte sikringsarbeider i 2009

Det er gjennomført sikringstiltak i 6 gruveområder i Kautokeino, Meldal, Bømlø, Kvinesdal, Lier og Stord. I tillegg fullførte Arendal kommune sikringsarbeidene som ble påbegynt året før. Her beløp Bergvesenets andel av kostnadene seg til kr. 800.000. Det er også foretatt sikring av stoll i Tverrfjellet gruver for å kunne gjennomføre forsøk med rensing av vann.

4.4 Hjemfalte gruveområder i statens eie

Staten har med bakgrunn i lovbestemmelser om hjemfall i industrikonsesjonsloven av 1917 fått eiendomsretten til en rekke gruveområder. Dette gjelder områder ved Løkken, Følldal, Vigsnes, Knaben, Skorovas og Raudsand. I tillegg eier staten en rekke gruverom ved andre nedlagte bergverk. På de hjemfalte områdene er det bygninger som har behov for både vedlikehold og sikring.

Bergvesenet fikk i januar 2006 fullmakt fra Nærings- og handelsdepartementet til å utføre forvaltningsoppgaver for hjemfalte gruveeieendommer tilhørende staten.

Departementet har engasjert Norsk Bergverksmuseum for prosjektet "Kulturminner ved Bergverk".

Et arbeid som skal resultere i en bok etter 4 år. Prosjektet skal ta for seg viktige bergverk med prioritet på NHD's eiendommer for å få avklart status. Bergvesenet har ledsaget museet ved befarings på Løkken.

4.5 Gruvesikringsregister

I 2005 igangsatte Bergvesenet et prosjekt for å innhente informasjon om områder hvor det har vært drevet uttak av mutbare mineraler, særlig med henblikk på å registrere åpninger og hvilket sikrings-/vedlikeholdsbehov som er knyttet til disse. Befaringene av disse områdene vil bl.a. bidra til at etaten får etablert en prioritetsliste for sikringstiltak.

I 2005 – 2008 ble områder som ikke tidligere er sikret, samt områder hvor det er mer enn 20 år siden det har vært registrert befarings prioritert.

Dette arbeidet fortsatte i 2009 og det utarbeides kontinuerlig oversikt over sikringsbehov.

Antallet gruveområder i sikringsregisteret økte med 12 i løpet av året og er nå oppe i 499. Arbeidet vil bli videreført i 2010.

5. TILTAK MOT FORURENSNING

Området ovenfor smeltehytta og malmplassen på Røros, foto: Peter J. Brugmans.

5.1 Avrenning fra nedlagte gruver

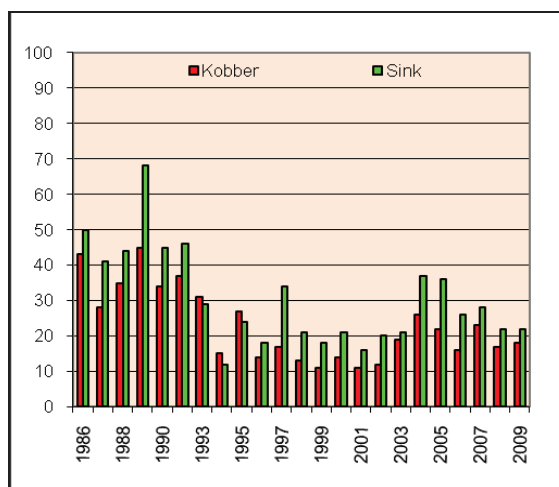
Statens forurensningstilsyn (SFT) fastsatte i 1988 handlingsplaner i forbindelse med sur avrenning fra gamle gruveområder med fokus på kobber og sink.

Siden 1996 har den totale avrenningen stort sett vært uendret. Variasjoner skyldes driftsforstyrrelser og nedbørsvariasjoner.

5.2 Sulitjelma

Gruvedriften i Sulitjelma ble nedlagt i 1991. I årene etter nedleggelsen har det pågått et tidkrevende oppryddingsprogram. De viktigste tiltakene for å begrense forurensningen har bestått i å fylle store deler av Nordgruvefeltet med vann, med et samlet overløp på Grunnstollnivå. De siste tiltakene i Nordgruvefeltet ble avsluttet i november 2004. Det endelige overløpet kom i drift i april 2005. I tiden etter er vannkvaliteten fulgt opp ved utløp fra gruva og ved utløpet av Langvann. Siden sommeren 2007 er det også målt

kontinuerlige vannmengder ved utløpet av gruva, noe som har gjort det mulig å beregne forurensningstransporten fra den største enkeltkilden til vassdraget.

Figur 5.1 Årstransport for kobber og sink (tonn) ved utløpet av Langvann i perioden 1986-2009.

Undersøkelsene har vist at tilførslene av kobber fra det vannfylte Nordgruvefeltet utgjør ca. 50 % av kobbertransporten ved utløpet av Langvann. Gruvevannet er det største enkeltbidraget til Langvann mht tungmetalltilførsler. De andre kildene er delvis diffuse og fordeler seg på en rekke mindre enkeltkilder. Den naturlige bakgrunnstransporten av kobber til Langvann er tidligere anslått til inntil 20 % av transporten ved utløpet.

Målingene ved utløpet av Langvann viser en liten nedgang, men samme variasjon i metalltransport gjennom året som tidligere år. Transporten ut grunnstollen ligger på samme nivå som i 2008.

NIVA har utført fiskeribiologiske undersøkelser og undersøkelser av bunndyrssamfunn i Langvann og i vassdraget nedenfor i 2008. Bergvesenet mottok rapport fra undersøkelsen i februar 2009. Resultatene av fiskeundersøkelsen viser bl.a. fisk i god kondisjon i Langvannet.

5.3 Løkken

Gjennomføring av tiltaksplanen ved Løkken Gruber fra 1991 ga full effekt fra april 1992 da det ble utslipp fra Wallenberg pumpestasjon. Hensikten med tiltaket var å utnytte den vannfylte gruvas kapasitet til å felle ut tungmetaller.

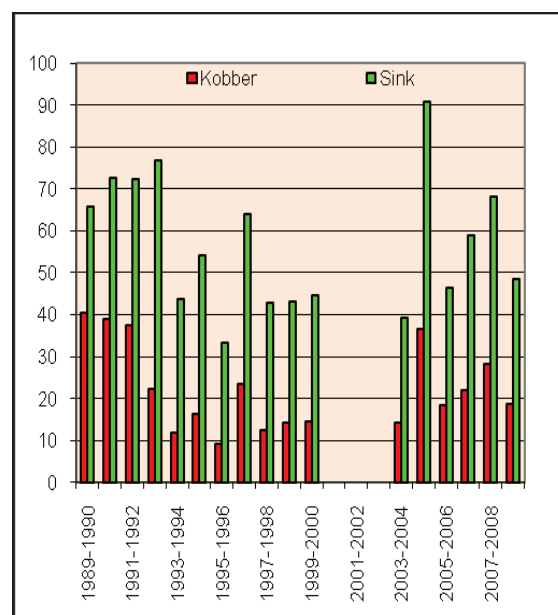
Tiltaket har vært fulgt opp med et løpende overvåkningsprogram som ble forsterket i 2002 da det første gang inntraff endringer i vannkvaliteten til utgående vann. pH-verdien falt kraftig fra omkring 6 ned mot 3, noe som også førte til økte metallutslipp. I 2005 ble det startet et mer omfattende kontrollprogram for å avklare situasjonen bedre og for å skaffe grunnlag for nye tiltaksvurderinger.

Undersøkelsen som ble gjennomført fra september 2008 til utgangen av 2009 er en fortsettelse av dette programmet. Resultatene viser at pH-verdien i inngående vann til gruva ikke heves tilstrekkelig. På grunn av mindre belastning på gruva i perioden 2008-2009, både mht. vannmengder og metaller, ble utslippet til Fagerlivatn mindre enn i foregående år. Noe mindre utslipp av jern siste år førte også til reduserte metalltilførsler fra Bjørnlivatn via Liabekken til Raubekken. Sett i forhold til situasjonen for 10 år siden er utslippene av jern økende, men varierer en del fra år til år avhengig av belastningen på gruva. Gruva greier ikke lenger å fjerne sink fra inngående vann. Økt surhet fører også til økte utslipp av aluminium. Aluminiumskonsentrasjonene i utgå-

ende vann fra gruva er i likhet med kobberkonsentrasjonene avhengig av pH-verdiene i den vannfylte gruva.

De økende jernkonsentrasjonene i utgående vann viser at tiltakene som ble gjennomført i 1991 er i ferd med å svikte. Når det inntreffer episoder med økt støtbelastning av metaller fra Løkkensiden vil det være stor fare for en betydelig økning av metallutslippene fra gruva. Av den grunn er det nå satt opp en kalkingsstasjon i Fagerlia. Dersom situasjonen skulle tilsi det vil det bli dosert kalk til utgående vann fra gruva. Det foretas kontinuerlig måling av pH og konduktivitet i utgående vann fra gruva, og ved utløpet av Bjørnlivatn.

Samlet metalltransport fra gruveområdet var noe lavere i det hydrologiske år 2008-2009 enn i det foregående år. Dette har sammenheng med redusert avrenning fra området. Fortsatt er det slik at avrenning fra Løkken-siden er største forurensningskilde i gruveområdet. Mer enn halvparten av metallavrenningen fra Løkkensiden fanges ikke opp av dreneringstiltaket.

Figur 5.2 Årstransport av kobber og sink (tonn) fra Løkken gruveområde til Orkla. Hydrologisk år

Forurensningssituasjonen i Orkla er fortsatt tilfredsstillende sett i forhold til målsettingen fra 1991. Årsmiddel for Cu-konsentrasjonen ligger fortsatt lavere enn 10 µg Cu/l. Det måles imidlertid enkelte øyeblikksverdier over 10 µg Cu/l, noe som også er blitt registrert tidligere år. De nye kravene som innebærer at kobberkonsentrasjonen ved Vormstad alltid skal være

lavere enn 10 µg Cu/l innebærer at nye tiltak i Løkken gruveområde må ha høyere virkningsgrad enn i dag.

Etter 1989 finnes det, bortsett fra tre årsperioder, datagrunnlag for å beregne samlet transport av metaller fra Løkken gruveområde til Orkla. Målingene skjer ved Vormstad. Årstransporten av kobber og sink går frem av fig. 5.2.

Resultatet av undersøkelsene siste år gir ikke holdepunkter for å endre noen av konklusjonene fra tidligere undersøkelser hvor det er drøftet årsaker og virkninger til de prosesser som finner sted i den vannfylte gruva, og som også var grunnlaget for tiltaksplanen fra 1991. Ved hjelp av tiltaksplanen har det vært mulig å holde kontroll med forurensningssituasjonen i nedre Orkla siden 1992.

Renseeffekten i gruva har ikke forverret seg i løpet av 2008. Kalkdoseringsanlegget som er etablert som beredskapsopplegg for vannet som pumpes ut av gruvene på Løkken, Wallenberg sjakt, ble overtatt av Bergvesenet ultimo mars 2009.

I desember 2009 ble det lagt frem en utredning vedr. forurensningsbegrensende tiltak på Løkken. De foreslåtte tiltakene er innrettet mot å begrense forurensningene så nært kilden som mulig ved å hindre eller begrense tilgangen på vann og oksygen til de forurensende massene. Det viktigste bidraget til å redusere forurensningen av vassdragene i Løkkenområdet er å foreta sikring av gruveveltene i Løkkendalen.

Vannkvaliteten i Bjørnliområdet vil bli ytterligere forbedret ved at kun rent overflatevann blir ført fra Fagerliområdet, mens forurenset vann blir ledet bort. Hvilke løsninger som velges vil bli avgjort i den videre prosess med høringsuttalelser fra berørte parter og interesser. Når avgjørelsen er tatt vil detaljprosjektering være nødvendig. Fra den utredningen som nå foreligger og frem til tiltakene er gjennomført vil det gå flere år.

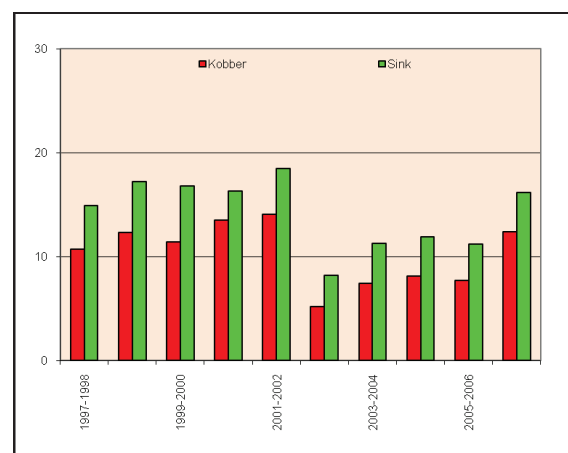
5.4 Folldal Verk

Løpende program med kontroll av forurensningstilførslene fra gruveområdet i Folldal sentrum tok til i 1993 da dreneringssystemet i gruveområdet ble ferdigstilt. Undersøkelsene har omfattet prøvetaking av to kilder i gruveområdet, gruvevann fra stoll 2 og ved utløpet av drensør for samlet avrenning. I tillegg er prøvetakingen videreført ved den faste stasjonen i Folla nedenfor gruveområdet, ved

Folshaugmoen, fra hvilken det finnes observasjoner siden 1966.

Undersøkelsene har også omfattet kontinuerlige vannføringsmålinger siden 1997 i Folla og siden 2001 ved stasjonene i gruveområdet. Siden 2001 er det foretatt forbedringer av vannføringsmålingene for samlet avrenning ved flere anledninger, siste gang i 2007.

Avrenning fra avfall i dagen er største forurensningskilde i området, men tilførslene fra gruva betyr svært mye når det er liten overflateavrenning, som i tørre perioder og om vinteren når det er frost. I slike perioder er gruvevannet største forurensningskilde. I august 2007 ble det gjennomført forbedringer av eksisterende dreneringsgrøfter for å fange opp mer av avrenningen fra gruveavfallet.

Figur 5.3 Årstransport av kobber og sink (tonn) i Folla. Hydrologisk år

Tilførslene til Folla kan variere svært mye, avhengig av nedbør og klima. Siste år var metallavrenningen på et nivå som ligger innen de variasjonene som har vært i de senere år. Totalt sett vurderes situasjonen som stabil. Store deler av avrenningen fra gruveområdet samles opp av drensørnettet i gruveområdet. Det er vanskelig å angi virkningsgraden for oppsamlingen av drensvann mer eksakt uten å forsterke prøvetakingsopplegget. Dagens prøvetaking synes imidlertid å være tilstrekkelig med hensyn på kontroll over forurensningssituasjonen.

Målingene i Folldal viser ingen endring i metalltransporten i forhold til forrige års målinger. Målingene ligger innenfor normale variasjoner. For om mulig å forbedre rensingen fra våtmarken ble det etablert et system med fluidized beds for å heve pH i vannet før innløp i bassengene i våtmarka. Forbruket av

skjellsand var høyt uten at effekten ble vesentlig bedre. Rapporten om forsøkene med våtmark forelå ultimo november og Bergvesenets anbefalinger til NHD vil foreligge medio januar 2010.

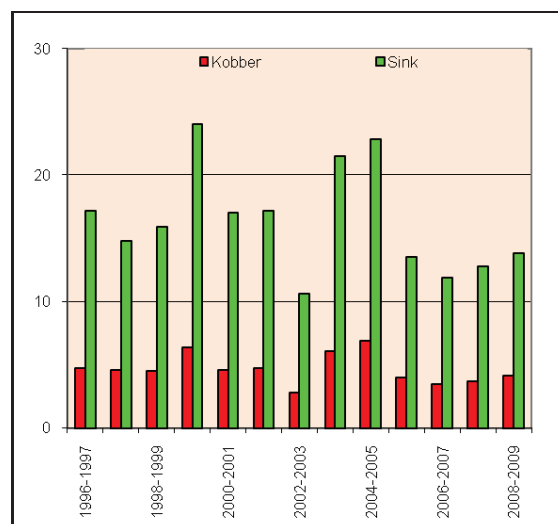
5.5 Nordgruvefeltet Røros

Tidligere undersøkelser har vist at Nordgruvefeltet på Røros samlet bidrar med ca. 60 % av tilførslene til øvre Glomma. To andre viktige kilder er Storzfeltet og Røros by der avrenning fra området ved smeltehytta betyr mye.

Undersøkelsene i Nordgruvefeltet har pågått over lang tid og startet mens Røros Kobberverk ennå var i drift. I årenes løp er det derfor samlet erfaringer om betydningen av de enkelte kildene i feltet. Da det var fare for at den gamle slamdammen ved Kongens gruve kunne gli ut og forårsake en forverring av situasjonen, ble det i perioden 1992-1994 gjennomført tiltak for å forsterke denne. Selve dammen samt noen veltemasser ble i tillegg dekket til for å forsøke å dempe forurensningstransporten fra området.

Beregninger kan tyde på at forurensningstransporten fra området har vært svakt avtakende etter 2004-2005. Frem til 2004-2005 var transporten økende, trolig som følge av at forurensede masser ble flyttet på ved gjennomføring av tiltakene. Situasjonen er i ferd med å stabilisere seg igjen, men de årlige variasjonene kan være betydelige som følge av nedbør og klima.

Målinger viser små endringer i metalltransporten i Orva sammenlignet med forrige års målinger.

Figur 5.4 Årstransport av kobber og sink (tonn) i Orva. Hydrologisk år.

5.6 Søve gruver

Gruvene ble drevet av det statseide selskapet Norsk Bergverk A/S i perioden 1953 – 1965. Gruvedriften besto i utvinning av metallet niob (Nb) og medførte store mengder avfall i form av nedknust berg, avgang, apatitt, magnetitt og svovelkis. Både steinavfallet og spesielt avgangen er anriktet med hensyn på de radioaktive elementene uran (U) og thorium (Th), samt deres radioaktive datterprodukter. I tillegg inneholder deler av avfallet tungmetaller.

Det er gjennomført prøvetaking av slagghaugen og av sedimenter i Norsjø. Resultatene fra undersøkelsene samt tolkninger av prøvene foretatt av IFE (Institutt for energiteknikk) er oversendt Statens strålevern.

6. MINERALNÆRINGEN I 2009

6.1 Metallpriser

Stigningen i metallprisene som ble registrert i første halvår av 2009 har fortsatt ut året. De to dominerende årsakene til at metallprisene har vist en så sterk stigning fra bunnivåene i 2009, er i følge Raw Materials Group (RMG), Kinas og Asias sterke fysiske etterspørsel i kombinasjon med spekulative drivkrefter fra finansielle aktører. Forbruket av metaller er imidlertid fortsatt lavt i forhold til perioden før finanskrisen. Det er dermed oppstått en situasjon der lageroppbygging og prisoppgang skjer samtidig for de fleste metaller. Denne situasjonen kan ikke vedvare i lengden og det forventes derfor en priskorreksjon i første halvdel av 2010.

De store reduksjonene i gruveproduksjonen i slutten av 2008 og begynnelsen av 2009, for først og fremst nikkell, sink og jernmalm, er blitt byttet om med oppstartning av stengt kapasitet.

Nedenfor er det gitt en oversikt over prisene for utvalgte edel- og basemetaller som danner utgangspunktet for mutingstildelinger. Kurvene er ført frem til 31.12.09.

Prisene på edelmetaller baserer seg på daglige noteringer ved London Bullion market (Au og Ag) og Johnson Matthey (Pt). For basemetallene, Cu, Pb, Ni og Zn er oversiktene basert på noteringer ved London Metal Exchange.

Prisene er oppgitt i NOK/tonn. Kommentarene om de enkelte metaller baserer seg på opplysninger fra Raw Materials Group og internasjonale studiegrupper for kobber, bly-sink og nikkell. Omregningskursene som er benyttet er hentet fra Norges bank.

Som det går frem av oversiktene har det vært en svak stigning i edelmetallprisene. For kobber, bly, sink og nikkell har det også vært en svak stigning i prisene gjennom året.

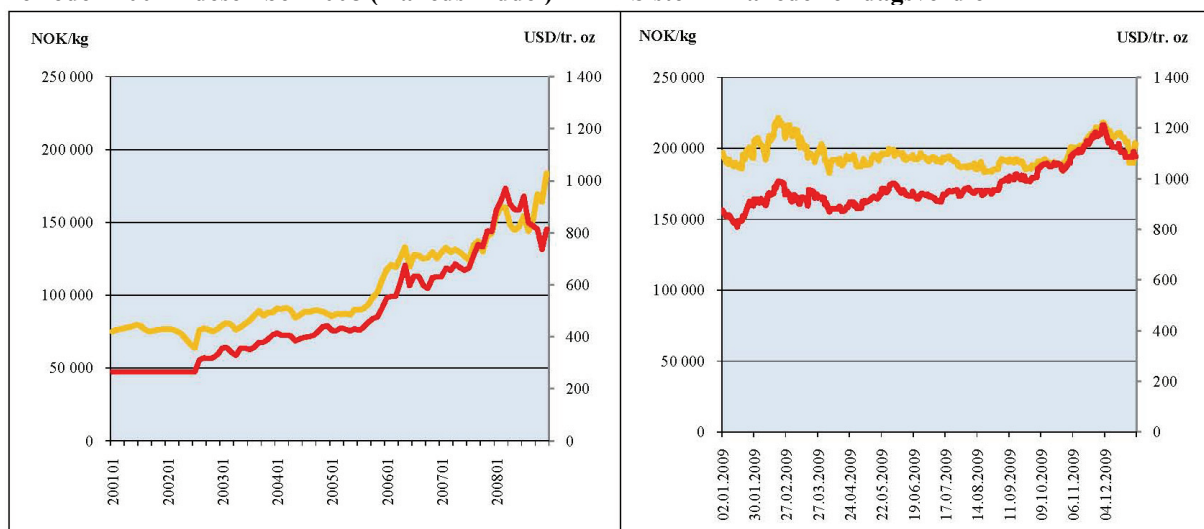
6.1.1 Gull

Gull er det metallet som har klart seg best mot prisfallet for metaller under finanskrisen. Prisen for metallet har vist en jevn stigning frem mot oktober 2008, men har etter dette flatet noe ut. De viktigste prisdrivende faktorene for gull ser nå ifølge RMG ut til å være over.

Fig. 6.1 Prisutviklingen på gull, gul kurve i NOK/kg, rød kurve i USD7 tr. oz .

Perioden 2001 – desember 2008 (månedsmiddel)

Siste 12 måneder er dagsverdier

Priser på gull	Middelverdi år					2009		
	2004	2005	2006	2007	2008	Min	Høyt	Middel
USD per troy oz	409,18	44,43	603,74	695,43	871,00	810,00	1.212,50	973,05
NOK per kg	88.827	92.295	124.853	131.311	158.178	182.528	221.446	195.809

Flukten til sikrere plasseringer under krisen har opphørt, i og med at risikoviljen er kommet tilbake og den fallende gruveproduksjonen for gull er i løpet av 2009 blitt snudd til en økning, for første gang siden 2001.

Kinas og Indias akselererende interesse for gullinvesteringer, samt et truende inflasjons-spøkelse etter statlige stimuleringspakker taler likevel for en fortsatt høy gullpris.

Gullprisen har i løpet av året holdt seg på et jevnt høyt nivå og nådde den 2. desember en "all time high" med en notering på 1.212,50 USD pr. troy ounce. Etter dette har gullprisen falt noe.

Ved årsskiftet 2009/10 var prisen for en troy ounce 1087,50 USD. Dette tilsvarer en kilopris i norske kroner på 202.423 kr. I 2008 var prisen ved utgangen av året 865 USD/tr.oz. (195.073- NOK/kg.). Det har dermed vært en stigning på 222 USD/tr.oz i løpet av året.

6.1.2 Sølv

I likhet med gull har også sølv har klart seg godt gjennom året. Til forskjell fra gull er sølv

i større utstrekning også en råvare i industrien så vel som finansielt instrument. Tradisjonelt har fotoindustrien hatt et stort forbruk av sølv. Dette markedet er blitt mindre ettersom digital fotografering er blitt utviklet. Videre benyttes sølv innenfor elektronikk og selvsagt også til smykkeproduksjon.

Sølv følger på grunn av sine bruksområder som industrimetall bevegelsene til basemetallene.

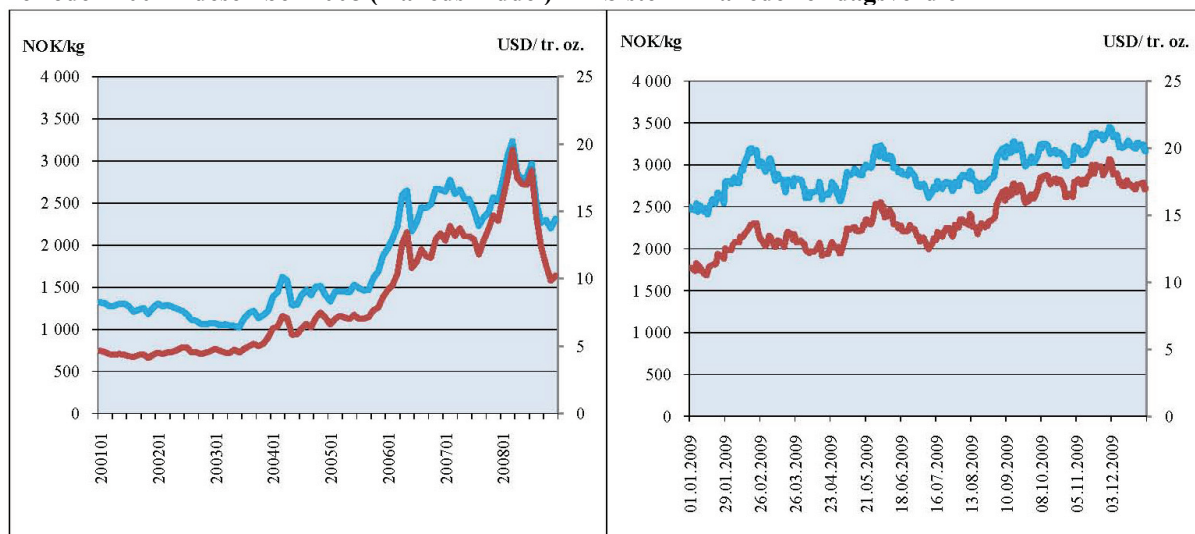
Etter bunnotering ved årsskiftet 2008/09 nådde metallet sin høyeste notering den 2. desember 2009 med 19,18 USD pr. troy ounce. Dette er nesten dobbelt så høyt som noteringen i desember 2008. Noteringen er imidlertid lavere enn rekordnoteringen 19. mars 2008. Gjennomsnittsprisen i USD/tr.oz. gikk litt ned i forhold til 2008. I forhold til NOK har sølv steget i underkant av 11%.

Ved utgangen av 2009 var prisen på sølv 16,99 USD/troy ounce, noe som tilsvarer en kilopris på 3.162 NOK/kg. I 2008 var prisen ved utgangen av året 10,78 USD/tr.oz. (2.433 NOK/kg.)

Fig. 6.2 Prisutviklingen på sølv, blå kurve i NOK/kg, rød kurve i USD/tr. oz.

Perioden 2001 – desember 2008 (månedsmiddel)

Siste 12 måneder er dagsverdier

Priser på sølv	Middelverdi år					2009		
	2004	2005	2006	2007	2008	Min	Høyt	Middel
USD per troy oz	6,66	7,31	11,55	13,38	15,03	10,51	19,18	14,67
NOK per kg	1.446	1.518	2.389	2.526	2.645	2.411	3.499	2.929

6.1.3 Platina

Etterspørselen etter platina er gått noe ned i løpet av året. Den største etterspørselsnedgangen finner man i bilindustrien hvor metallet benyttes til fremstilling av katalysatorer for avgassrensing. I løpet av året har etterspørsel-

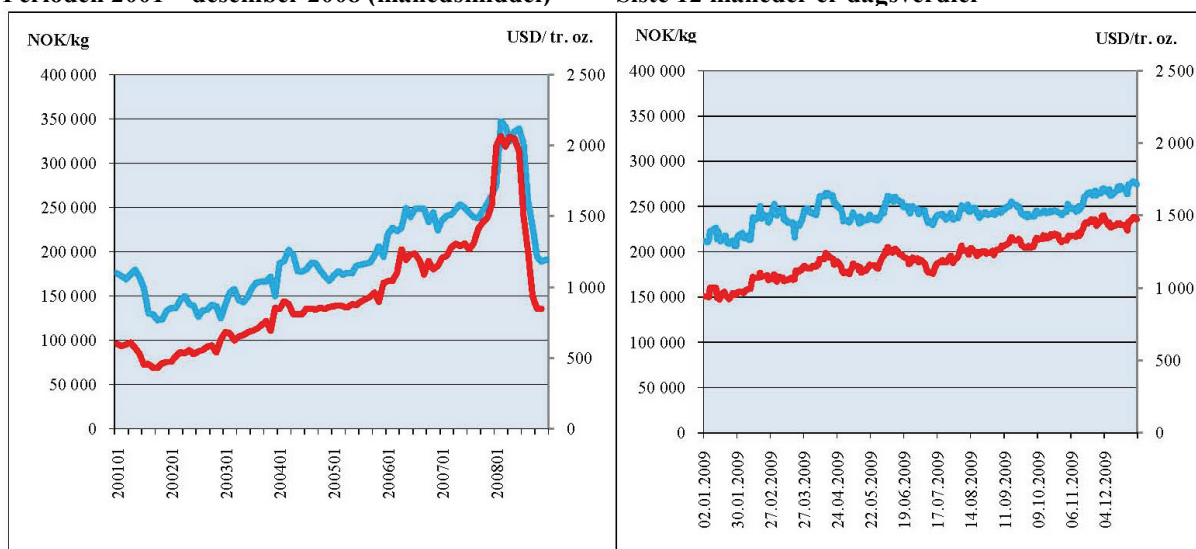
selen etter metallet til avgasskatalysatorer gått ned med en tredjedel i forhold til året før. Etterspørsel til industrielle formål vil fortsette å falle som følge av svak etterspørsel fra konsumentensiden. Fallet i etterspørselen av platina

til bilindustrien er til en viss grad blitt kompensert med økende etterspørsel av platina til smykker etc., særlig i Kina.

I likhet med gull og sølv nådde platinaprisen årets høyeste nivå i begynnelsen av desember 2009 med 1502 USD/tr. oz., dette er likevel 77 USD under gjennomsnittet for 2008.

Prisene har steget svakt siden bunnivået ved årsskiftet 2008/09, og priskurvene viser en tilsvarende utvikling som for sølv. Ved utgangen av desember 2009 var prisen 1475 USD/tr.oz., noe som tilsvarer 274.550 NOK/kg. I 2008 var prisen ved utgangen av året 922 USD/tr.oz. (207.927 NOK/kg).

Fig. 6.3 Prisutviklingen på platina, blå kurve iNOK/kg, rød kurve i USD/tr. Oz. Perioden 2001 – desember 2008 (månedsmiddel) Siste 12 måneder er dagsverdier

Priser på Platina	Middelverdi år						2009	
	2004	2005	2006	2007	2008	Min	Høyt	Middel
USD per troy oz	845,59	896,52	1.142,65	1.302,81	1.579,00	920,00	1.502,00	1.212,66
NOK per kg	183.565	186.180	236.300	245.996	277.137	205.804	277.773	243.597

6.1.4 Kobber

I henhold til International Copper Study Group (ICSG) vil det være et overskudd på 307.000 tonn raffinert kobber ved utgangen av 2009. En nedskjæring av produksjonen vil ikke være tilstrekkelig til å avbøte mangelen på etterspørsel etter raffinert kobber. Verdens kobberforbruk forble uforandret fra 2008 og lå på ca. 18 millioner tonn. Produksjonen av raffinert kobber sank med 0,8 % til 18,1 mill. tonn.

Gruveproduksjonen i verden utgjorde 15,7 mill. tonn, en økning på 1,3 %. Konsentratproduksjonen forble uforandret med 12,47 mill. tonn, mens ”solvent extraction-electrowinning” (SX-EW) økte med 5,6 % til 3,26 mill. tonn. Driftsvanskeligheter, arbeideruroligheter, lavere gehalter i råmalmen og planlagte reduksjoner på grunn av lavere priser, samt antatt overproduksjon resulterte i en produksjonsvekst som ikke holdt tritt med veksten i kapasitet. Som et resultat, og basert på ICSG data over produksjonskapasitet, falt den globale utnyttelsesraten for gruvene til omtrent

80,6 % i 2009. Det laveste nivået siden 1988. Kobberproduksjonen økte i Afrika (9 %), Asia (11,5 %) og Europa (0,7 %). Den falt i de amerikanske landene (-2,2 %) og Oseania (-1,7 %).

Den globale økonomiske krisen har redusert verdens kobberforbruk merkbart i 2009. ISCG forventer at verdens forbruk av raffinert kobber vil gå ned med 1,6 % til 17,7 mill. tonn i 2009. En gjennomsnittlig nedgang på 17 % i tre større markeder, USA, EU og Japan forventes å bli delvis erstattet av en vekst på 26 % i det tilsynelatende kobberforbruket i Kina. I verden utenom Kina forventes kobberforbruket å avta 12 %.

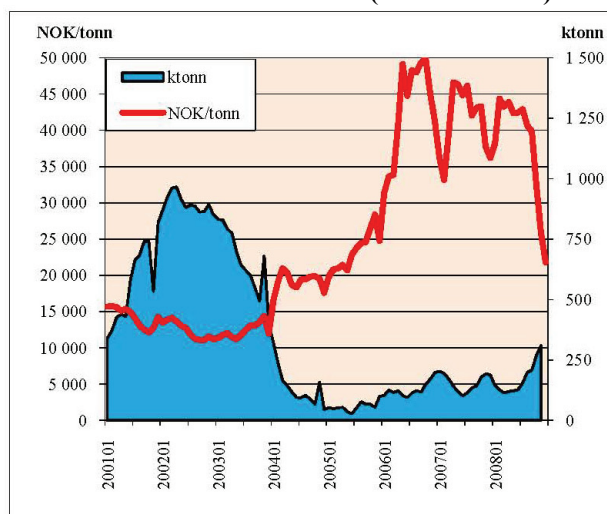
ISCG erkjenner at den globale økonomiske krisen har ført til en stor grad av usikkerhet i markedet, og selv om det er forventet en bedring i verdensøkonomien i 2010 er det fortsatt uklart hvordan dette vil virke inn både på tilførsel av og etterspørsel etter raffinert kobber. Ved inngangen til året lå kobberprisen på 3.070 USD/tonn etter et kraftig fall som følge

av finanskrisen. I løpet av året er kobberprisen mer enn fordoblet i forhold til prisen ved inngangen av året. Likevel er gjennomsnittsprisen for kobber 1.950 USD/tonn lavere for 2009 enn for 2008. Ved utgangen av året var kobberprisen 7.345 USD/tonn. Dette tilsvarer 42.430,- NOK/tonn. I 2008 var prisen ved utgangen av året 2.910 USD/tonn (20.304 NOK/tonn). (se fig. 6.4). Det kan også nevnes at siden forbruket av kobber fortsatt er forholdsvis lavt sammenlignet med tiden før

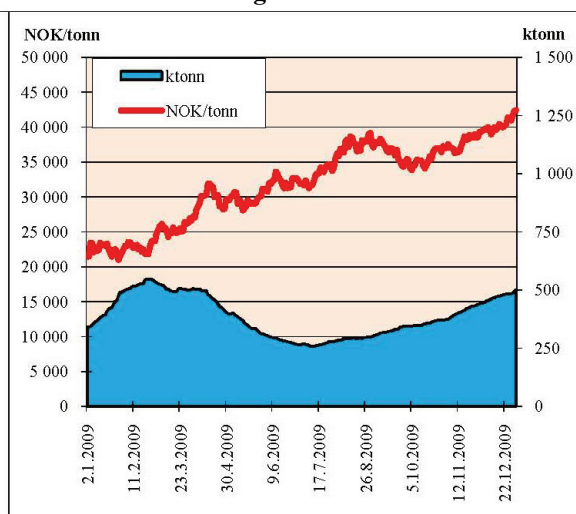
finanskrisen så har det parallelt med prisøkningen inntruffet en situasjon hvor man også har en oppbygging av lagre. Dette fører trolig til en priskorreksjon i løpet av første halvdel av 2010.

Ved inngangen av året var det 340.550 tonn kobber på lager hos LME. I begynnelsen av året økte lagrene for så å avta frem mot sommeren. Etter sommeren har det vært en svak stigning. I løpet av året er lageret av raffinert kobber vokst til 502.325 tonn.

Fig. 6.4 Prisutviklingen på kobber i NOK/kg. Perioden 2001 – desember 2008 (månedsmiddel)

Siste 12 måneder er dagsverdier

Priser på kobber	Middelverdi år					2009		
	2004	2005	2006	2007	2008	Min	Høyt	Middel
USD/ tonn	2.867	3.683	6.729	7.122	6.938	3.050	7.345	5172
NOK/tonn	18.478	23.637	39.432	40.140	37.800	20.975	42.430	31.940

6.1.5 Bly

Data fra International Lead and Zink Study Group (ILZSG) indikerer at det globale tilbudet av bly oversteg etterspørselen med 71 kt i 2009. Totale lagre rapportert inn til LME, produsenter og konsumenter økte med 77 kt og beløp seg til 382 kt ved slutten av året.

Verdens produksjon av bly fra gruvedrift var i 2009 3,4 % høyere enn i 2008 og passerte for første gang 4 millioner tonn. Produksjonen i Kina steg med 14,1 %. Den økte også i Bolivia, Mexico, Den Russiske føderasjon og i Sverige. De største reduksjonene fant sted i Australia, Canada og Polen.

En økning i produksjonen av raffinert bly på 15,7% i Kina ved siden av økninger i Belgia, India, Sør-Korea og UK, mer førte til en total økning i det globale tilbudet på 2 %.

Andelen av raffinert bly produsert fra sekundært (resirkulert) materiale i Vesten var

73 %. En økning på 1,5 % sammenlignet med 2008.

Til tross for at etterspørselen er strammet inn med 15,5 % i Europa, 5,9 % i USA og 27,2 % i Japan, har det globale forbruket av raffinert bly økt med 1,2 %. Dette skyldes hovedsakelig en ytterligere økning i antatt forbruk i Kina med 20,2 %.

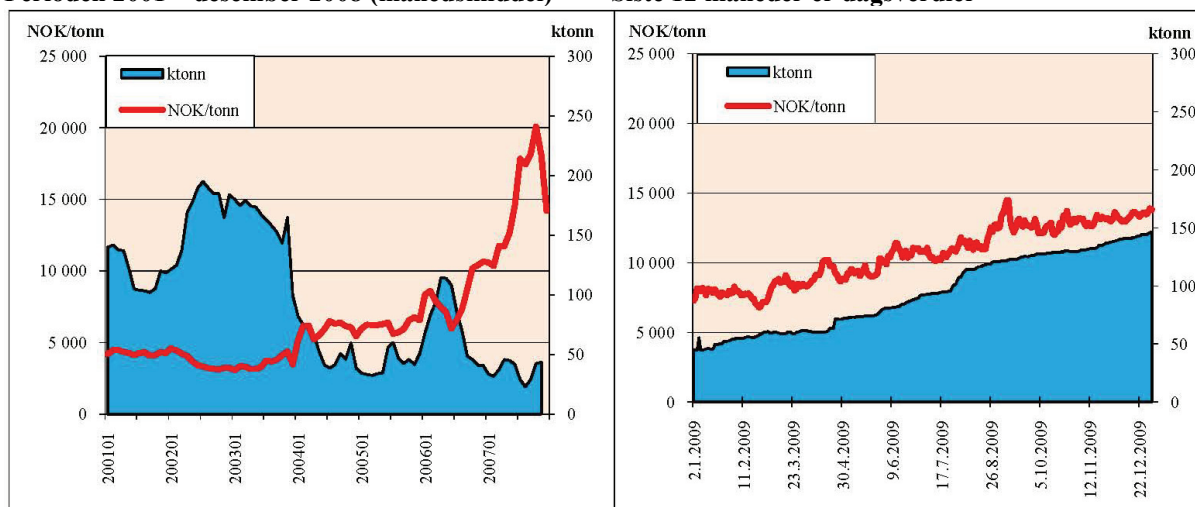
Kinas nettoimport av raffinert bly steg til en topp på 151 kt som hovedsakelig kom fra Australia, Japan, Kazakhstan og Sør-Korea. Tilsvarende økte landets import av bly i blykonsentrat til 884 kt.

Prisen har steget fra ca. 990 USD/tonn (6.782 kr/tonn) til 2390 USD/tonn (13.806 kr/tonn) ved slutten av året. I gjennomsnitt viser blyprisen (2009) et fall på 358 USD/tonn i forhold til gjennomsnittsprisen for 2008. Sitt høyeste prisnivå nådde bly i slutten av oktober.

Også bly kan oppvise en kraftig lageroppbygning i løpet av året. Fra årets begynnelse da

lagrene var på 44,15 kt ved LME til årets slutt er lagrene økt til 146,5 kt ved årets utløp.

Fig. 6.5 Prisutviklingen på bly i NOK/kg. Perioden 2001 – desember 2008 (månedsmiddel)

Priser på bly	Middelverdi år					2009		
	2004	2005	2006	2007	2008	Min	Høyt	Middel
USD/tonn	888	975	1285	2596	2084	991	2.476	1.726
NOK/tonn	5.723	6.258	7.536	14.631	11.368	6.782	14.488	10.642

6.1.6 Nikkel

International Nickel Study Group (INSG) viser til at bedringen når det gjelder produksjon av rustfritt stål tok til i Kina, Sør-Korea og Taiwan. I Kina skjedde bedringen i årets andre kvartal. I en noe mindre utstrekning skjedde det en bedring i Europa og USA i tredje kvartal. Følgelig var etterspørselen etter primær nikkel sterk i Kina og omkringliggende land, med økning både i reell og antatt forbruk i området. I Europa og USA forventes en nedgang i 2009 på grunn av en svak produksjon av rustfritt stål og et relativt høyt forbruk av nikkelholdig skrap.

Verdens produksjon av primærnikkel som var 1,38 mill. tonn i 2008 sank til 1,28 mill. tonn i 2009. Tallene for 2009 er ikke korrigert for mulige produksjonsavbrudd.

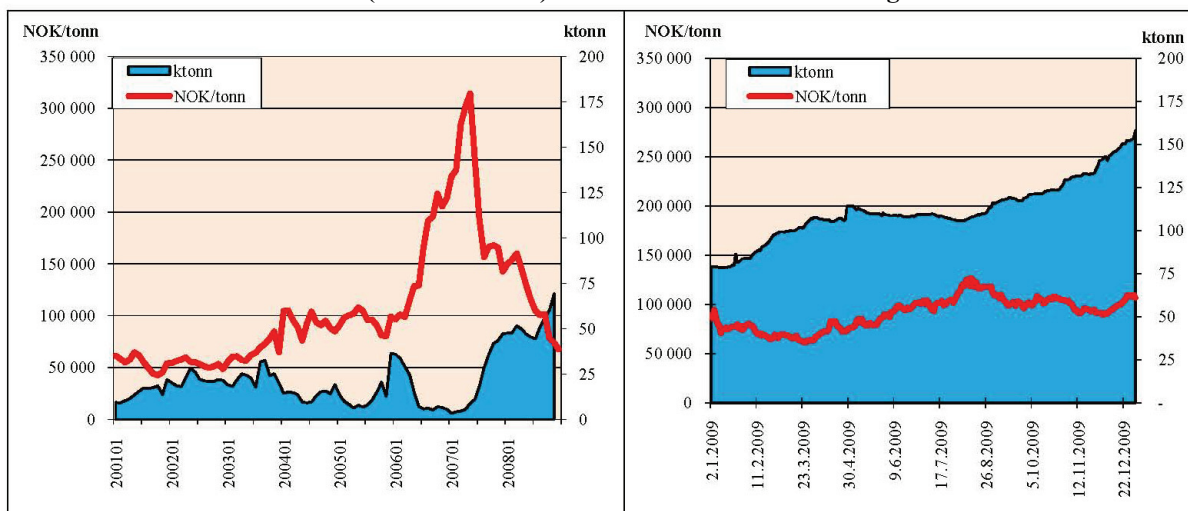
Forbruket av primærnikkel var 1,29 mill. tonn i 2008 og sank til 1,21 mill. tonn i 2009. INSG erkjenner at den pågående globale økonomiske krisen har forårsaket en stor grad av usikkerhet i det globale markedet, og virkningene på tilbud og etterspørsel etter nikkel er ikke helt utkjent.

Nikkelprisen har variert over året. Etter en rekordpris på 51.600 USD/tonn i mai 2007 falt prisen i slutten av mai til begynnelsen av juni da LME innførte en ny regel som krever at den som sitter med 25 % eller mer av LME's lager pålegges å låne metall ut fra dette. Dette betyr at ingen kan sitte med metall som ikke kommer ut på markedet. Etter dette inngrepet fra LME falt prisen ned mot 26.000 USD/tonn i august 2008. Nikkelprisen nådde 31.000-32.000 USD/tonn i november (2008), men sank deretter ned til 9.168 USD/tonn i begynnelsen av mars 2009. Etter dette steg prisen til 21.065 USD/tonn i midten av august, for så å falle noe mot årsslutt.

Ved utgangen av 2009 var prisen på 18.475 USD/tonn. I norske kroner var prisen 106.725 NOK/tonn. Til sammenligning var prisene 10.805 USD/tonn (75.623 NOK/tonn) ved utgangen av 2008.

I likhet med de andre basemetallene har det også for nikkel vært en kraftig lageroppbygning, parallelt med økning av prisene. Lagerbeholdningen ved LME var ved utgangen av 2009 158 kt. mot 79 kt ved inngangen av året.

Fig. 6.6 Prisutviklingen på nikkell i NOK/kg.
Perioden 2001 – desember 2008 (månedsmiddel)

Priser på nikkell

	Middelerverdi år					2009		
	2004	2005	2006	2007	2008	Min	Høyt	Middel
USD/tonn	13.843	14.726	24.271	37.173	21.068	9.168	21.065	14.686
NOK /tonn	89.218	94.511	142.228	209.511	114.366	61.314	126.864	90.959

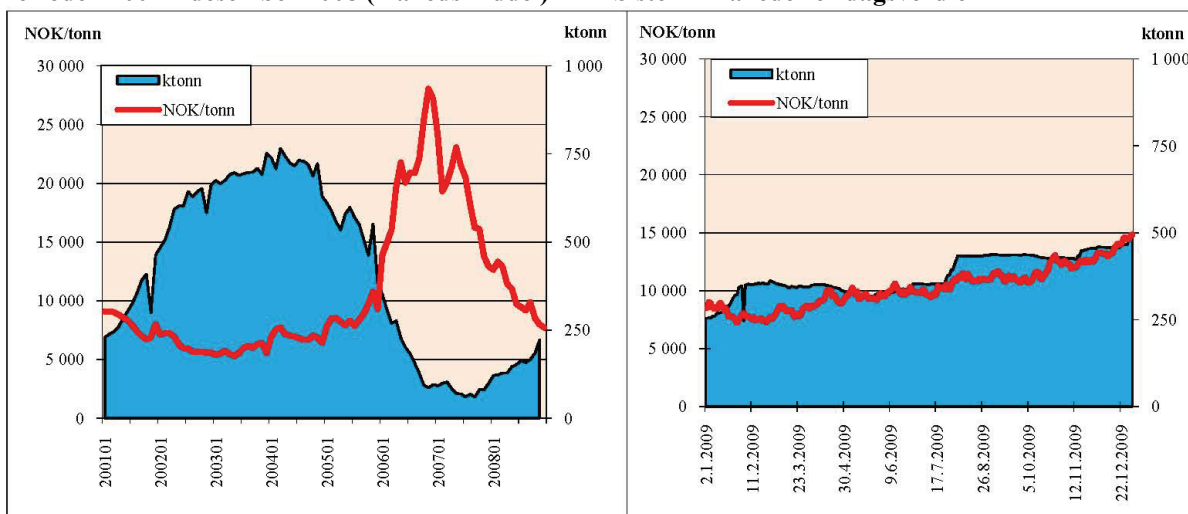
6.1.7 Sink

I følge International Lead and Zinc Study Group (ILZSG) gikk verdens produksjon av raffinert sinkmetall ned med 4,1 % i 2009. En reduksjon i verdens forbruk på 7,1 % var et resultat av lavere etterspørsel i de fleste land med unntak av Kina hvor antatt etterspørsel steg med 16,9 %. Ved utgangen av 2009 var prisen på 2.509 USD/tonn. I norske kroner var

prisen 14.840 NOK/tonn. Til sammenligning var prisene 1.120 USD/tonn (7.839NOK/tonn) ved utgangen av 2008.

I likhet med de andre basemetallene har det også for sink vært en kraftig lageroppbygning, parallelt med økning av prisene. Lagerbeholdningen ved LME var ved utgangen av 2009 488 kt. mot 253 kt ved inngangen av året.

Fig. 6.7 Prisutviklingen på sink iNOK/kg.
Perioden 2001 – desember 2008 (månedsmiddel)

Priser på sink

	Middelerverdi år					2009		
	2004	2005	2006	2007	2008	Min	Høyt	Middel
USD/tonn	1.047	1.381	3.272	3.249	1.870	1.060	2.825	1.870
NOK /tonn	6.748	8.863	19.174	18.312	10.249	7.072	14.487	10.249

Titania, Tellnes dagbrudd, foto: Idunn Kjølle

6.2 Produksjonsdata fra mineralnæringen

Bergvesenet samler i samarbeid med Norges geologiske undersøkelse inn produksjonsdata fra bergverksindustrien. For året 2009 er det kommet inn rapporter fra 1060 uttakssteder.

På grunnlag av innsamlede data er det utarbeidet oversikter som viser utviklingen i bergindustrien gjennom de siste 10 år.

Bergverksproduksjonen viste i 2009 en nedgang i forhold til året før. I 2009 ble det solgt til sammen ca. 79 mill. tonn mineralske råstoffer i Norge, til en verdi av 10 milliarder kr. Mineralnæringen hadde ca. 5000 årsverk. Målt etter omsetningsverdi er Møre og Romsdal, Rogaland, Nordland, Vestfold og Finnmark Norges viktigste bergverksfylker. Imidlertid var også i 2009 den høyeste omsetningen innenfor bergverksbransjen å finne på Svalbard, hvor det ble solgt kull for over 2 milliarder kr.

6.3 Malmgruver

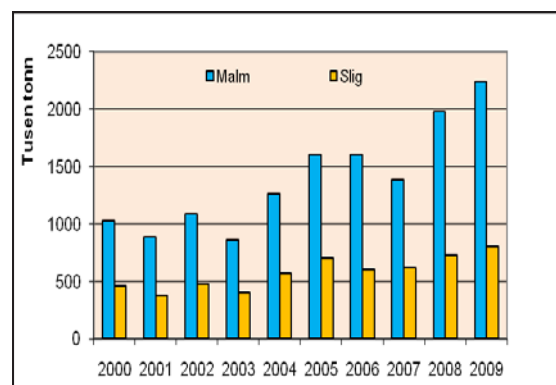
Etter siste verdenskrig har det i alt vært drift i 34 malmbergverk i Norge. Siden utgangen av 2002 har bare Rana Gruber AS i Rana kommune og Titania AS i Sokndal kommune vært i drift.

Høsten 2007 ble det satt i gang prøveproduksjon av molybdenmalm på Knaben forekomsten i Vest-Agder.

I 2009 lå omsetningen til malmgruvene på 770 mill. kr, mens den i 2008 var på 931 mill. kr. Det ble produsert til sammen 1,57 mill. tonn konsentrater, og malmgruvene sysselsatte 604 personer.

6.3.1 Rana Gruber AS

Situasjonen ved inngangen av året var vanskelig på grunn av finanskrisen, og førte til oppsigelser og permitteringer. Planlagt råmalmtonnasje var i utgangspunktet satt til 2,2 millioner tonn, men selskapet så for seg en reduksjon til 1,2 mill. tonn som følge av finanskrisen. Utover vinteren bedret forholdene seg og selskapet kom i gang med produksjonen igjen i mai. Dette førte til at produksjonen av råmalm ble 2,2 mill. tonn som opprinnelig planlagt. Det er tatt ut malm både fra underjordsgruve og fra dagbrudd. Produksjonsutviklingen for tiårs-perioden 2000 – 2009 går frem av figur 6.8.

Figur 6.8 Produksjon ved Rana Gruber AS 2000 – 2009.

6.3.2 Sydvaranger Gruve AS

I løpet av året kom produksjonen ved Sydvaranger Gruve AS i gang. Det ble brutt ut 2,45 mill. tonn malm og 1,66 mill tonn

gråberg. I året ble det solgt 69.000 tonn jernmalmslig.

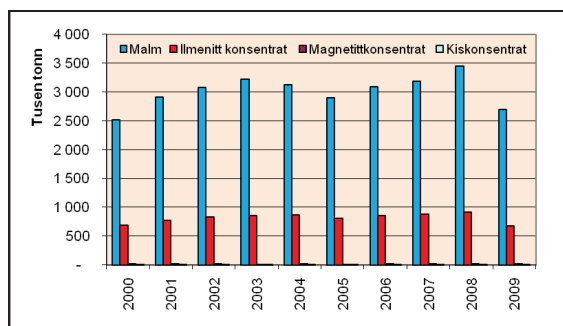
6.3.3 Titania AS

Titania AS i Sokndal i Rogaland er Europas største produsent av ilmenitt (jern-titan oksyd) som etter videreforedling benyttes som hvitt pigment i maling, plast og papir. I tillegg produserer bedriften et nikkeltkonsentrat og magnetitt.

Titania har ikke vært hardt rammet av finanskrisen, men har merket noe nedgang det siste året. Nedgangen skyldes økt konkurranse av malm fra Amerika og Afrika.

Selskapet er nå godt i gang med driften i det nye bruddområdet rett sørøst for hovedbruddet. 20 % av malmfangsten kommer fra det nye bruddområdet. Det resterende fra hovedbruddet på Tellnes.

For å overvåke stabiliteten i problempartiet i hengveggen på Tellnesbruddet er det anskaffet et radaranlegg som er tilkopleet et varslings-system som utløser alarm ved bevegelse av en viss størrelse. Dette anlegget fungerer bra.

Figur 6.9 Produksjon ved Titania AS 2000-2009.

6.4 Industrimineraler

De viktigste industrimineralene som utvinnes i Norge i dag er kalkstein, dolomitt, kvarts, olivin, feltspat, nefelin, grafit og anorthositt. Kalkstein, som bl.a. benyttes til sement, i kjemiske og metallurgiske prosesser som fyllstoff i papir, plast, gummi, asfalt etc., er den mest anvendte bergarten, og utvinnes en rekke steder i landet. Olivinproduksjonen på Nordvestlandet er også stor og utgjør over halvparten av produksjonen av olivin i verden (den delen av produksjonen som eksporteres). Det europeiske olivinmarkedet er dominert av Norge, med Grønland og Spania tett etter. Videre er det flere mindre produsenter i Østerrike, Spania og Tyrkia. Olivin har i likhet med kalkstein en rekke anvendelsesområder,

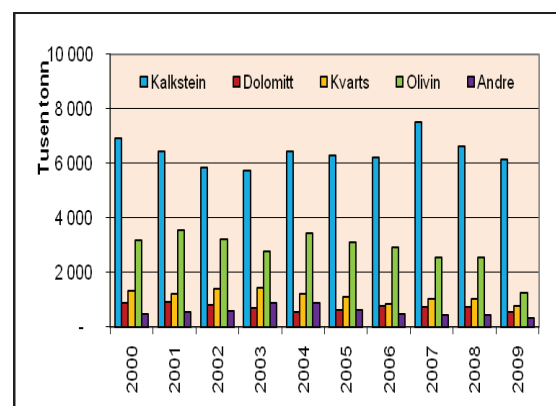
bl.a. benyttes det som slaggdanner i råjernsverkene, som blåsesand og i ildfaste materialer.

Markedsmessig skiller industrimineraler seg fra metalliske mineraler ved at prisene er mer stabile.

De viktigste fortrinn for Norge som mineralprodusent er det rike utvalget av krystalline bergarter som ikke er lett tilgjengelig på kontinentet, gode utskipningsforhold fra forekomster som ligger nært til sjø, samt høyt teknisk nivå og FoU-miljø. Disse fortrinnene gir gode muligheter for fortsatt ekspansjon innenfor industrimineralproduksjon i Norge.

I 2009 ble det omsatt industrimineraler for 2,47 milliarder kr, med et uttak på 9,1 mill. tonn. 900 personer var i 2009 ansatt i bransjen. Litt over en tredjedel av produksjonen ble eksportert. Kalksteinslurry, olivin og nefelinsyenitt er de viktigste eksportproduktene. I følge bedriftene utgjorde eksportverdien på 2,15 milliarder kr eller 87 % av omsetningen for mineralbedriftene i 2009.

Figur 6.10 viser produksjonen av industrimineraler i Norge i tidsrommet 2000 – 2009.

Figur 6.10 Produksjon av industrimineraler i Norge 2000 – 2009.

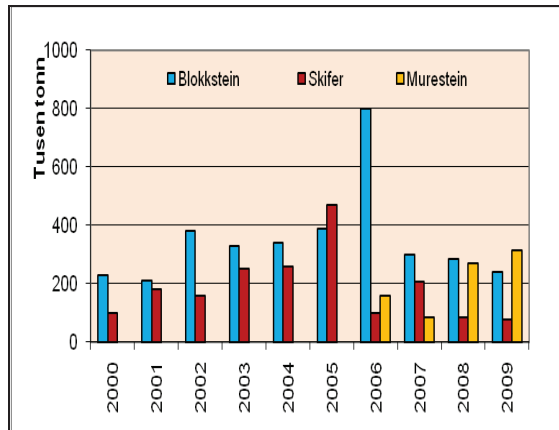
6.5 Bygnings- og monumentstein

Det er vanlig å skille mellom to hovedgrupper naturstein; blokkstein og skifer. Massivsteinen (blokkstein) brytes i store blokker som sages opp i plater og emner. Skifer er bergarter som kan spaltes opp i tynne plater etter naturlige, plane sjikt. Skiferaktige bergarter benyttes også til tørrmurestein.

Norsk blokkstein omfatter harde bergarter som larvikitt, granitt og gneis, og myke bergarter som marmor, serpentinit og kleberstein. Skiferproduksjonen knytter seg til kvartsittskifer, fyllittskifer og glimmerskifer.

De fleste natursteinprodusentene er små bedrifter med mindre enn 20 ansatte, og driften er begrenset til uttaksvirksomhet. Norge har en rekke forekomster av bergarter som kan være interessante for verdensmarkedet. Grønn kvartsitt fra Kautokeino og anorthositt med farge-spill fra Rogaland er slike eksempler.

I 2009 ble det omsatt naturstein (blokkstein, murestein og skifer) for 811 mill. kr. noe som er en kraftig nedgang fra året før. Totalt uttak var på 633 000 tonn. Antall sysselsatte var 641.

Figur 6.11 Produksjon av blokkstein, skifer og murestein i perioden 2000 – 2009.

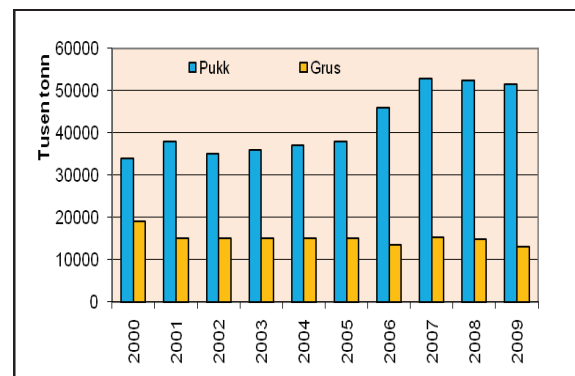
6.6 Byggeråstoffene sand, grus, pukk og leire

Pukk og grus nyttes til bygge- og anleggsformål. Råstoffene tas ut fra fjell ved sprengning, eller fra naturlige grusavsetninger. Materialene sorteres til bruk i bygg, vei og anlegg.

Under innsamlingen av produksjonstall for 2009 har etatene mottatt svar fra 462 uttakssteder for grus og 465 uttakssteder for pukk.

Totalt ble det i 2009 solgt ca. 51 millioner tonn pukk og ca. 13 millioner tonn grus. I tillegg kommer ca. 223000 tonn leire. Salgsverdien av disse råstoffene utgjør ca. 3.91 milliarder kroner

Det finnes ca. 20 store pukkverk langs kysten av sør og vest- Norge. I 2009 ble det eksportert 14,8 mill. tonn pukk og 0,1 mill tonn sand og grus til en verdi av 766 mill. kr. Det meste eksporteres til Tyskland, Danmark, Storbritannia, Nederland og Polen. Flere av produsentene er i ferd med å øke ressursgrunnlaget for å sikre fremtidig drift. Samtidig øker også kravene til kvalitet og kompetanse hos ansatte.

Figur 6.12 Produksjon av pukk og grus i perioden 2000 – 2009.

7. OVERSIKTER

7.1 Bergvesenets personale

Følgende personale var ansatt i Bergvesenet ved utgangen av 2009

Per Zakken Brekke	Bergmester	Trondheim/Svalbard
Bård Dagestad	Assisterende direktør	Trondheim
Peter J. Brugmans	Senioringeniør	Trondheim/Svalbard
Børre Fiva	Senioringeniør	Trondheim
Stein Erik Hansen	Senioringeniør	Trondheim
Arve Haugen	Senioringeniør	Trondheim
Alf Viktor Larsen	Senioringeniør	Trondheim
Bjarne Lieungh	Senioringeniør	Trondheim
Idunn Kjølle	Senioringeniør	Trondheim
Marte Kristoffersen	Senioringeniør	Trondheim
Steinar Nilssen	Senioringeniør	Trondheim
Trond Refseth	Senioringeniør	Trondheim
Heidi Beate Wennberg	Kontorleder/rådgiver	Trondheim
Anne Marit Kvernød	Rådgiver	Trondheim
Else Skjetne	Førstekonsulent	Trondheim
Brit Kaasbøll	Seniorsekretær	Trondheim
Elisabeth Skogstad	Førstesekretær	Trondheim

7.2 Forvaltning og saksbehandling

I tabell 7.2.1 er det gitt en oversikt over utviklingen i antall saker innefor de forskjellige kategorier i perioden 2005 - 2009.

7.2.1 Forvaltning og saksbehandling 2005 – 2009

SAKSTYPE	2005	2006	2007	2008	2009
Mineralrettigheter (tildelte):					
- mutinger	496	1.675	3.378	1 227	821
- utmål	-	30	4	1	12
- gullvasketillatelser	39	23	17	71	369
- kalksteinskonsesjoner	0	3	5	1	1
- kvartskonsesjoner	1	1	1	1	0
Saker etter plan- og bygningsloven kap. VII-a					
- meldinger vedlegg I	5	2	-	-	-
- konsekvensutredninger vedlegg I	2	4	3	1	-
- Vurdering vedlegg II	5	-	-	-	-
- Planprogram forelegging	-	7	10	10	8
Driftsplaner og tilsyn					
- godkjente driftsplaner	48	61	54	43	52
- befaringer og tilsyn	406	412	467	481	412
Høringssaker med mer:					
- kommuneplaner	73	75	79	89	42
- reguleringsplaner	88	107	101	98	90
- verneplaner	14	14	21	26	22
- konsesjoner	12	10	12	8	1
- meldinger i henhold til Pbl.	9	9	-	-	-
- konsesjoner med melding eller KU	17	12	21	21	33
- konsekvensutredninger	10	5	5	-	-
- planprogram kommuneplaner	-	-	-	-	29
- planprogram reguleringsplaner	-	-	-	-	10

7.3 Bergrettigheter.

Prospekteringsaktiviteten har sammenheng med metallprisene, da disse er behandlet i kapittel 6.1 gjentas de ikke her.

7.3.1 De største mutingsinnehaverne pr. utgang 2009

Selskap/muter	Kommune	Ant. mutinger	Mutet på
Sulfidmalm AS	Arendal, Bamble, Evje og Hornnes, Froland, Gausdal, Gjerstad, Iveland, Kragerø, Osterøy, Ringerike, Risør, Sigdal, Sør-Fron, Tvedestrand, Tynset, Vegårshei, Verdal, Åmli	871	Ni, Cu, Co, PGM
Hannans Scandinavia AB	Hattfjelldal	577	Zn, Cu
Store Norske Gull AS	Karasjok, Karlsøy, Kautokeino, Porsanger	461	Ni, Au, Cu, PGE
Gexco Norge AS	Bindal, Brønnøy, Narvik, Rana	264	Au, Ag, As, Zn, Pb, Cu
Northern Highlands ApS	Målselv	162	Cu, Ni, PGE, Au, Zn, Pb, Ag, Fe, U
Arctic Gold AB	Kautokeino, Nordreisa	161	Cu, Au
Norex Resources AS	Andebu, Hurdal, Lardal, Re, Østre Toten	127	Mo
Nussir ASA	Kvalsund	107	Cu, Au, Ag, Pd, Pt
Metallica Mining ASA	Kvalsund	65	Cu
Norwegian Res. Ventures AS	Froland, Kvænangen, Nore og Uvdal	61	Cu, Zn, Au, U, Mo

7.3.2 De 10 største mutingstildelinger i 2009

Selskap/muter	Kommune	Ant. mutinger	Mutet på
Hannans Scandinavia AB	Hattfjelldal	486	Zn, Cu
Metallica Mining ASA	Kvalsund	89	Cu
Bergfald & Co AS	Notodden, Tinn	47	Au, Ag, Cu, Pb, Zn, Co
Sydvaranger Gruver AS	Sør-Varanger	45	Fe
Store Norske Gull AS	Karlsøy	31	Au, Cu
Bjørn Edgard Lilleng	Tana	16	Au
Nussir ASA	Kvalsund	10	Cu, Au, Ag
Titania AS	Sokndal	10	Ti
Tasmet AS	Kautokeino	7	Sc, REE
	Hof, Sande		

7.3.3 Bergrettigheter Østlandske bergdistrikt pr. 31.12.09

	Bergrettigheter pr. 31.12.2008		Tilgang 2009		Avgang 2009		Bergrettigheter pr. 31.12.2009	
	Staten	Private	Staten	Private	Staten	Private	Staten	Private
Mutinger		1258		141		212		1187
Gamle utmål:								
Lengdeutmål								
Flateutmål								
Nye utmål								
Lengdeutmål								
Flateutmål	10	10		2		1	10	11
	10	1268		143		213	10	1198
	1278		143		213		1208	

7.3.4 Bergrettigheter Vestlandske bergdistrikt pr. 31.12.09

	Bergrettigheter Pr. 31.12.2008		Tilgang 2009		Avgang 2009		Bergrettigheter pr. 31.12.2009	
	Staten	Private	Staten	Private	Staten	Private	Staten	Private
Mutinger		234		38		57		215
Gamle utmål:								
Lengdeutmål								
Flateutmål								
Nye utmål								
Lengdeutmål								
Flateutmål		32						32
		266		38				
	266		38		57		247	

7.3.5 Bergrettigheter Trondheimske bergdistrikt pr. 31.12.09

	Bergrettigheter Pr. 31.12.2008		Tilgang 2009		Avgang 2009		Bergrettigheter pr. 31.12.2009	
	Staten	Private	Staten	Private	Staten	Private	Staten	Private
Mutinger		139		18		63		94
Gamle utmål:								
Lengdeutmål	15						15	
Flateutmål								
Nye utmål								
Lengdeutmål								
Flateutmål	5	4					5	4
	20	143		18		63	20	98
	163		18		63		118	

7.3.6 Bergrettigheter Nordlandske bergdistrikt pr. 31.12.09

	Bergrettigheter Pr. 31.12.2008		Tilgang 2009		Avgang 2009		Bergrettigheter pr. 31.12.2009	
	Staten	Private	Staten	Private	Staten	Private	Staten	Private
Mutinger		941		492		301		1132
Gamle utmål:								
Lengdeutmål								
Flateutmål								
Nye utmål								
Lengdeutmål								
Flateutmål	13	13					13	13
	13	954		492		301	13	1145
	967		492		301		1158	

7.3.7 Bergrettigheter Troms og Finnmark bergdistrikt pr. 31.12.09

	Bergrettigheter Pr. 31.12.2008		Tilgang 2009		Avgang 2009		Bergrettigheter pr. 31.12.2009	
	Staten	Private	Staten	Private	Staten	Private	Staten	Private
Mutinger		1309		100		164		1245
Gamle utmål:								
Lengdeutmål		49						49
Flateutmål								
Nye utmål								
Lengdeutmål								
Flateutmål		12		10				22
		1380		110		164		1316
	1380		110		164		1316	

8. BERETNING OM BERGVERKSVIRKSOMHETEN PÅ SVALBARD

Endestasjon taubane i Hiorthhavn, foto: Peter J. Brugmans

8.1 Virksomheten på Svalbard i 2009

Til sammen 5 befaringer fordelt på 3 tilsynsobjekter er gjennomført. Befaringene omfatter gruve i Barentsburg samt gruve 7 i Longyearbyen og Svea Nord. Befaringene i Barentsburg er gjort i samarbeid med Arbeidstilsynet.

I tillegg er det foretatt befaringer av Store Norskes kullboringer på Breinosa ved gruve 7, og ved CO₂ boringene til UNIS i Adventdalen. Det er også foretatt kartlegging av gruveåpninger ved gruve 3, gruve 1a, gruve 1b og gruve 4 i området rundt Longyearbyen. I Ny Ålesund ble det også foretatt en befaring av gamle gruveåpninger. Her gjenstår befaring av den vestlige delen av gruvefeltet.

Bergvesenet deltar sammen med andre aktuelle etater i en gruppe som skal utarbeide regler for fredning av fossiler på Svalbard.

8.2 Kullproduksjon

Kull dekker 26,5 % av verdens primære energibehov og genererer 4,51 % av verdens elektrisitet. Verdens kjente drivverdige kullreserver vil med dagens produksjon vare i 122 år, mens tilsvarende tall for olje og gass er henholdsvis 42 og 60. Over 67 % av olje- og 66 %

av verdens gassreserver ligger i Midt-Østen og i Russland.

Kull er påvist i drivverdige forekomster i omtrent 70 land.

Verdens steinkullproduksjon økte med 7,4 % fra 2007 til 2008.

Verdensforbruket av kull øker sterkt og er beregnet til over 5,814 milliarder tonn pr. år (2008).

I Norge foregår kullproduksjonen på Svalbard hvor det er drift i Barentsburg, Gruve 7 i Longyearbyen og Svea Nord.

Figur 8.1 viser utviklingen i samlet kullproduksjon på øygruppen gjennom de siste 10 år.

8.2.1 Store Norske Spitsbergen Grube-kompani AS

I 2009 ble det til sammen produsert 2 821 869 (3 430 243) tonn kull, herav ca. 75 000 tonn fra gruve 7.

Det ble solgt 2,4 (3,2) mill. tonn kull til en verdi av 2,0 (1,9) milliarder kr. med 426 ansatte i norsk virksomhet.

Ca. 30 % av Svalbardkullene går til metallurgisk industri og resten benyttes til produk-

sjon av energi og sement. Mottakerland for kull fra Svalbard er Tyskland, Danmark, Finland, Storbritannia, Frankrike, Norge, Sverige og Island.

Strosse D2 i Svea Nord var utdrevet i månedsskiftet januar/februar 2009. Strosse D4 var montert og klar til oppstart i løpet av mars.

Driften i gruve 7 har fortsatt som tidligere med ett skifts drift.

Planlegging av en ny gruve i Lunckefjell nord for Svea Nord fortsatte.

Selskapet har gjennomført kullboringer på Bolternosa, Lunckefjell og ved Svea Nord.

Selskapet sa ikke fra seg utmål i 2009. Ved utgangen av året hadde SNSG 127 utmål og morselskapet Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS 189 utmål, til sammen 316 utmål som samlet dekker et areal på 2.978 km².

8.2.2 Trust Arktikugol

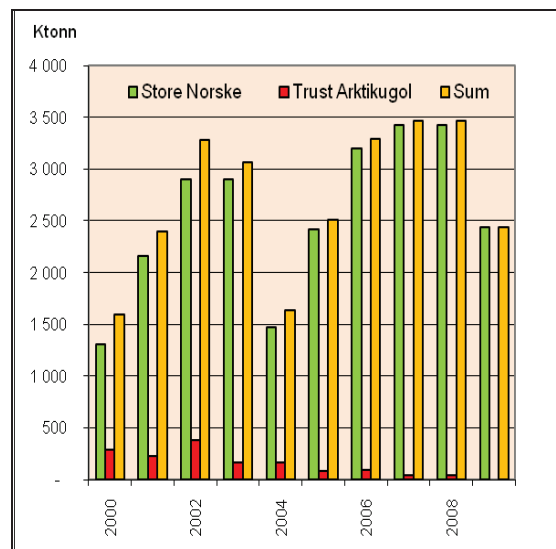
Produksjonen i Barentsburg ble avbrutt av brann i gruva 17. april 2008 hvor 2 mann omkom. Tre uker etter at brannen brøt ut mistet enda en mann livet under forberedelser med å sette gruva under vann. Arbeidet med å lense gruva foregikk frem til våren 2009. Etter dette har arbeidet under jord bestått i å klargjøre gruva for produksjon. Reparasjonsarbeidene under jord er forholdsvis omfattende og gruva beregnes ikke satt i produksjon før utpå høsten 2010. Det har i løpet av året vært et mindre uttak av kull fra oppfaring for å forsyne kraftstasjonen med kull.

Bemanningen var på ca. 400.

I Pyramiden foregår det fremdeles sporadiske oppryddingsarbeider etter nedleggelsen av gruve driften i 1998.

Selskapet sa ikke fra seg utmål i 2009 og det ble heller ikke søkt om nye utmål. Ved utgan-

gen av året hadde selskapet 50 utmål som dekker et areal på 474 km².

Figur 8.1 Samlet kullproduksjon på Svalbard i perioden 2000-2009.

8.3 Petroleumsvirksomheten

Oljeselskapene har i 2009 ikke hatt aktivitet på Svalbard utover ekspedisjoner i opplærings- og forskningsøyemed.

UNIS har foretatt boringer i Adventdalen for å kartlegge mulighetene for CO₂-lagring i grunnen. Boringene ble avsluttet i november/desember. Vurdering av resultatene pågår.

8.4 Funnpunktanmeldelser og utmål

Det er i løpet av 2009 kommet inn anmeldelse av 11 funnpunkter knyttet til sulfider med gull i St. Jonsfjorden. Det er i løpet av året utstedt 5 søkesedler i henhold til BVO.

Øvrige saker med tilknytning til Svalbard samt funnpunkt og utmål på Svalbard fremgår av 9.1 -9.3.

9. SVALBARD OVERSIKTER

9.1 Oversikt over funnpunkter på Svalbard à jour 31. desember 2009

FORKLARING TIL FUNNPUNKTLISTEN:

Lnr.: - "løpenummer" - nummer som brukes ved internt saksbehandling hos Bergvesenet med Bergmesteren for Svalbard og som identifikasjon ved plotting av funnpunktene på kart.

Koordinater/område: - koordinater oppgitt i UTM-systemet, som grader, minutter og sekunder, eller bare navn på området. Kartdatum som er brukt er ED 50 eller WGS 84.

Eier: - selskap/person som eier funnpunktet. Navnene er forkortet slik:
 NO – Northlight Oil A/S, Hatlen 1, 6240 ØRSKOG
 NAOC – North American Oil Corp. AS, Hatlen 1, 6240 ØRSKOG
 SNSK – Store Norske Spitsbergen Kulkompani A/S, Postboks 613, 9171 LONGYEARBYEN
 SNG – Store Norske Gull A/S, N-9171 LONGYEARBYEN
 SVO – Svalbard Oil Company AS, Hatlen 1, 6240 ØRSKOG

Merket: - funnpunktanmelderens nummer på funnpunkmerket.

Dato og tidspunkt: - Merkedato (dd.mm.år) samt klokkeslett.

Kart: - Kartblad i Norsk Polarinstitutt's 1:100 000 serie som funnpunktet ligger på.

***:** - Funnpunkt som det er begjært utmål på.

Prøve: - Funnpunktprøve.

Geol.ind = Geologiske indikasjoner på petroleum

Foss.ba. = fossilførende bergart

Lnr.	Koordinater/område:	Eier:	Merket:	Dato:	Tid:	Kart:	Prøve:
8473	Isfjorden	SVO	1	28.09.05	14.07	B9	Geol.ind.
8474	Isfjorden	SVO	2	28.09.05	14.19	B9	Geol.ind.
8475	Isfjorden	SVO	3	28.09.05	14.30	B9	Geol.ind.
8476	Billefjorden	NO	1	27.09.05	15.21	C8	Geol.ind.
8477	Billefjorden	NO	2	27.09.05	15.21	C8	Geol.ind.
8478	Billefjorden	NO	3	27.09.05	15.21	C8	Geol.ind.
8479	Billefjorden	NO	4	27.09.05	15.21	C8	Geol.ind.
8480	Billefjorden	NO	5	27.09.05	15.21	C8	Geol.ind.
8481	Billefjorden	NO	6	27.09.05	15.21	C8	Geol.ind.
8482	Billefjorden	NO	7	27.09.05	15.21	C8	Geol.ind.
8483	Billefjorden	NO	8	27.09.05	15.21	C8	Geol.ind.
8484	Billefjorden	NO	9	27.09.05	15.21	C8	Geol.ind.
8485	Billefjorden	NO	10	27.09.05	15.21	C8	Geol.ind.
8486	Billefjorden	NO	11	27.09.05	15.21	C8	Geol.ind.
8487	Billefjorden	NO	12	27.09.05	15.21	C8	Geol.ind.
8488	Billefjorden	NO	13	27.09.05	15.21	C8	Geol.ind.
8489	Billefjorden	NO	14	27.09.05	15.21	C8	Geol.ind.
8490	Billefjorden	NO	15	27.09.05	15.21	C8	Geol.ind.
8491	Billefjorden	NO	16	27.09.05	15.21	C8	Geol.ind.
8492	Billefjorden	NO	17	27.09.05	15.21	C8	Geol.ind.
8493	Billefjorden	NO	18	27.09.05	15.21	C8	Geol.ind.
8494	Billefjorden	NO	19	27.09.05	15.21	C8	Geol.ind.
8495	Billefjorden	NO	20	27.09.05	15.21	C8	Geol.ind.
8496	Billefjorden	NO	21	27.09.05	15.21	C8	Geol.ind.
8497	Billefjorden	NO	22	27.09.05	15.21	C8	Geol.ind.

Lnr.	Koordinater/område:	Eier:	Merket:	Dato:	Tid:	Kart:	Prøve:
8498	Billefjorden	NO	23	27.09.05	15.21	C8	Geol.ind.
8499	Billefjorden	NO	24	27.09.05	15.21	C8	Geol.ind.
8500	Billefjorden	NO	25	27.09.05	15.21	C8	Geol.ind.
8501	Billefjorden	NO	26	27.09.05	15.21	C8	Geol.ind.
8502	Reaumurfjellet	SNSK	SNSK01-2006	22.09.06	09.30	FP1-2006	Kull
8503	Reaumurfjellet	SNSK	SNSK02-2006	22.09.06	15.21	FP2-2006	Kull
8504	Linnédalen	SVO	1	10.07.07	20.25	B9	Geol.ind
8505	Linnédalen	SVO	2	10.07.07	20.35	B9	Geol.ind
8506	Linnédalen	SVO	3	10.07.07	20.45	B9	Geol.ind
8507	Blåhuken	SVO	1	10.11.07	20.15	B10	Geol.ind
8508	Blåhuken	SVO	2	10.11.07	20.15	B10	Geol.ind
8509	Blåhuken	SVO	3	10.11.07	20.15	B10	Geol.ind
8510	Billefjorden	NAOC	1	10.08.08	17.36	C8	Geol.ind
8511	Billefjorden	NAOC	2	10.08.08	17.36	C8	Geol.ind
8512	Billefjorden	NAOC	3	10.08.08	17.36	C8	Geol.ind
8513	Billefjorden	NAOC	4	10.08.08	17.36	C8	Geol.ind
8514	Billefjorden	NAOC	5	10.08.08	17.36	C8	Geol.ind
8515	Billefjorden	NAOC	6	10.08.08	17.36	C8	Geol.ind
8516	Billefjorden	NAOC	7	10.08.08	17.36	C8	Geol.ind
8517	Billefjorden	NAOC	8	10.08.08	17.36	C8	Geol.ind
8518	Billefjorden	NAOC	9	10.08.08	17.36	C8	Geol.ind
8519	Billefjorden	NAOC	10	10.08.08	17.36	C8	Geol.ind
8520	Billefjorden	NAOC	11	10.08.08	17.36	C8	Geol.ind
8521	Billefjorden	NAOC	12	10.08.08	17.36	C8	Geol.ind
8522	Billefjorden	NAOC	13	10.08.08	17.36	C8	Geol.ind
8523	Billefjorden	NAOC	14	10.08.08	17.36	C8	Geol.ind
8524	Billefjorden	NAOC	15	10.08.08	17.36	C8	Geol.ind
8525	Billefjorden	NAOC	16	10.08.08	17.36	C8	Geol.ind
8526	Billefjorden	NAOC	17	10.08.08	17.36	C8	Geol.ind
8527	Billefjorden	NAOC	18	10.08.08	17.36	C8	Geol.ind
8528	Billefjorden	NAOC	19	10.08.08	17.36	C8	Geol.ind
8529	Billefjorden	NAOC	20	10.08.08	17.36	C8	Geol.ind
8530	Billefjorden	NAOC	21	10.08.08	17.36	C8	Geol.ind
8531	Billefjorden	NAOC	22	10.08.08	17.36	C8	Geol.ind
8532	Billefjorden	NAOC	23	10.08.08	17.36	C8	Geol.ind
8533	Billefjorden	NAOC	24	10.08.08	17.36	C8	Geol.ind
8534	Billefjorden	NAOC	25	10.08.08	17.36	C8	Geol.ind
8535	Billefjorden	NAOC	26	10.08.08	17.36	C8	Geol.ind
8536	Billefjorden	NAOC	27	10.08.08	17.36	C8	Geol.ind
8537	Billefjorden	NAOC	28	10.08.08	17.36	C8	Geol.ind
8538	Tenoren	SNSK	SNSK-2008-1	23.10.08	10.45	C9	Kull
8539	Bassen	SNSK	SNSK-2008-2	23.10.08	11.10	C9	Kull
8540	Bassen	SNSK	SNSK-2008-3	23.10.08	11.55	C9	Kull
8541	Dirigenten	SNSK	SNSK-2008-4	23.10.08	12.15	C9	Kull
8542	St. Jonsfjorden	SNG	5-2008	24.08.08	14.15	B8	Kobberkis
8543	Holmslettjella	SNG	SNSK-2008-5	08.05.09	14.10	B8G	Sulfider/Au
8544	Holmslettjella	SNG	SNSK-2008-6	08.05.09	14.15	B8G	Sulfider/Au
8545	Holmslettjella	SNG	SNSK-2008-7	08.05.09	14.17	B8G	Sulfider/Au
8546	Holmslettjella	SNG	SNSK-2008-8	08.05.09	14.20	B8G	Sulfider/Au
8547	Motalafjellet	SNG	SNSK 2007 NR28	13.05.09	14.20	B8G	Sulfider/Au
8548	Arthurbreen	SNG	SNG AS 6-2009	14.08.09	10.00	A7	Sulfider/Au
8549	Motalafjella	SNG	SNG AS 7-2009	14.08.09	10.00	A7	Sulfider/Au
8550	Bulltinden	SNG	SNSK 2007 NR11	15.08.09	11.00	B8G	Sulfider/Au
8551	Hydrografbreen	SNG	SNSK 2007 NR26	15.08.09	11.20	B8G	Sulfider/Au
8552	Ankerfjella	SNG	SNSK 2007 NR29	15.08.09	19.30	A8	Sulfider/Au
8553	Løvliefjellet	SNG	SNSK 2007 NR30	16.08.09	10.30	B8G	Sulfider/Au

Trondheim 31.12.2009

9.2 OVERSIKT OVER UTMÅL PÅ SVALBARD PR. 31 DESEMBER 2009

Utmålshaver		antall	areal km ²
Store Norske Spitsbergen Kulkompani A/S (SNSK)		189	2.978,07
Store Norske Spitsbergen Grubekompani A/S (SNSG)		127	
Trust Arktikugol (TA)		50	474,25
Northlight Oil AS (NO)		3	30,31
Nox Polaris DA (NP)		1	9,80
Reistad Consult AS (RC)		2	19,88
Svalbard Mineral AS (SM)		1	10,00
Svalbard Oil Co AS (SOC)		3	30,00
		376	3.552,31

I. OKKUPANTUTMÅL FRI FOR ÅRSAVGIFT. JFR. BVO § 35 - 3. I alt 161 utmål.

Ma. nr.	Traktateiendommens navn:	Nåværende eier:	Utmål nr.	Tildelt datum:	Endelig datum:	Arbeidsplikt
12	Indre Lågfjord	SNSG	1-5	25.07.34	08.04.35	01.10.40
12	Indre Lågfjord	SNSG	6-62	20.09.37	16.04.38	01.10.43
17	Grønfjordbotn	SNSK	1-8	23.08.37	07.04.38	01.10.43
18	Grøndal	SNSK	1-26	18.07.39	11.04.40	01.10.45
19	Barentsburg	TA	1-6	04.10.37	16.04.38	01.10.43
20	Colesbukta	SNSK	1-4	16.10.39	20.05.40	01.10.45
21	Grumant	TA	1-8	05.10.37	16.04.38	01.10.43
22	Longyeardal	SNSK	1-20	07.07.39	11.04.40	01.10.45
23	Adventdal	SNSK	1-13	14.01.38	26.07.38	01.10.43
23	Adventdal	SNSG	14-22	14.01.38	26.07.38	01.10.43
30	Pyramiden	TA	1-5	06.10.37	16.04.38	01.10.43

II. ALMINNELIGE UTMÅL PÅ EGEN GRUNN. I alt 77 utmål.

Ma. nr.	Traktateiendommens navn:	Nåværende eier:	Utmål nr.	Tildelt datum:	Endelig datum:	Arbeidsplikt
12	Indre Lågfjord	SNSG	63-81	13.08.62	26.03.63	01.10.68
17	Grønfjordbotn	SNSK	9-10	13.08.62	26.03.63	01.10.68
18	Grøndal	SNSK	28-39	13.08.62	26.03.63	01.10.68
20	Colesbukta	SNSK	5	13.08.62	26.03.63	01.10.68
22	Longyeardal	SNSK	21-30	13.08.62	26.03.63	01.10.68
25	Saksedal	SNSK	1-29	13.08.62	26.03.63	01.10.68
32	Bohemanflya	TA	4-7	08.07.71	08.06.72	01.10.77

III. ALMINNELIGE UTMÅL, IKKE EGEN GRUNN. I alt 118 utmål.

Benevnelse	Nåværende eier:	Utmål nr.	Tildelt datum:	Endelig datum:	Arbeidsplikt:
Reindalen	SNSG	1-8	14.08.62	26.03.63	01.10.68
Stemmevatnet	TA	1	12.06.64	14.04.65	01.10.70
Kaldbukta	TA	6-8	23.08.65	24.03.66	01.10.71
Indre Adventdalen	SNSK	1-6	20.08.69	08.04.70	01.10.75
Pyramiden	TA	6	13.07.70	29.04.71	01.10.76
Longyeardal	SNSK	31-35	15.07.70	29.04.71	01.10.76
Bjørnøya	SNSK	1-5	06.08.71	08.06.72	01.10.77
Reindalen	SNSG	9-11	13.05.75	04.04.76	01.10.81
Sinkholmen	SNSK	1-2	01.09.75	04.04.76	01.10.81
Gipshuken	SNSK	1-6	01.09.75	04.04.76	01.10.81
Kapp Mineral	SNSK	1-2	01.09.75	04.04.76	01.10.81
Tunheim	SNSK	1-8	09.08.76	14.04.77	01.10.82
Kongressvatnet	TA	1	09.08.78	14.04.79	01.10.84
Bjørnøya	SNSK	6-11	17.09.81	29.07.82	01.10.87

Benevnelse	Nåværende eier:	Utmål nr.	Tildelt datum:	Endelig datum:	Arbeidsplikt:
Øvre Reindalen	SNSG	1-7,20-21	17.09.81	29.07.82	01.10.87
Petuniabukta	TA	1	24.08.87	30.05.88	01.10.93
Kvadehuken	SNSK	1-3	05.09.89	05.04.90	01.10.95
Slaknosa	SNSG	1	04.09.90	24.03.91	01.10.96
Svansen	SNSK	1-3	15.08.95	01.03.96	01.10.01
Kapp Laila	SNSK	1-11	19.08.97	28.02.98	01.10.03
Ebbadalen	TA	1-3	19.08.97	28.02.98	01.10.03
Svansen	SNSK	4-6	25.08.98	29.03.99	01.10.04
Zeipeldalen	TA	1-2	25.08.98	29.03.99	01.10.04
Ridderborgen	SM	1	07.04.99	23.10.99	01.10.04
Billefjorden	TA	1-15	22.11.99	03.06.00	01.10.05
Deltanaset	RC	1-2	02.08.00	05.03.01	01.10.06
Hopen	NO	1-3	23.09.03	01.04.04	01.10.09
Carolinedalen	NP	1	23.09.03	01.04.04	01.10.09
Hopen	NO	4-6	02.12.03	09.06.04	01.10.09
Lågneset	SOC	1-3	04.09.06	26.09.07	01.10.12

IV. TIDLIGERE OKKUPANTUTMÅL, NÅ ALMINNELIGE UTMÅL M/ÅRSAVGIFT. I alt 20 utmål.

Ma. nr. navn:	Nåværende eier:	Utmål nr.	Tildelt datum:	Endelig datum:	Arbeidsplikt
10 Søre Lågfjord	SNSG	1-3	27.10.37	17.05.38	01.10.43
13 Nordre Lågfjord	"	1-13	20.05.38	09.12.38	01.10.43
14 Kolffjellet	SNSK	1-4	10.11.37	17.05.38	01.10.43

SAMMENDRAG

Okkupantutmål uten årsavgift	161	utmål
Alminnelige utmål m/årsavgift:		
a) grunneier	77)	
b) ikke grunneier	124)	218 utmål
c) tidl. okkupantutmål	20)	
<u>Ialt:</u>		<u>379 utmål</u>

Trondheim 31 desember 2009

9.3 Forvaltning og saksbehandling Svalbard 2005– 2009

SAKSTYPE	2005	2006	2007	2008	2009
Bergrettigheter:					
- anmeldte funnpunkt	3	2	6	32	11
- tildelte utmål	0	3	0	0	0
Konsekvensutredninger etc					
- konsekvensutredninger	-	-	-	-	-
Høringssaker					
- arealplaner	4	5	3	1	-
- verneplaner		2	2	1	-
- annet	-	1	3	10	4
Tilsyn					
- tilsyn	10	20	32	3	4

10. MINERALLOVEN

av Peter J. Brugmans

10.1 Historikk

Funn av sølv og kobber på 1600-tallet la grunnlaget for industri i større målestokk i landet. På grunn av de betydelige økonomiske interessene knyttet til metall- og malmforekomster, ble det tidlig utviklet lovgivning på dette feltet. Dette gjaldt både selve eiendomsretten til forekomstene, men også retten til å lete etter og utvinne mineralene.

10.1.1 Norsk minerallovgivning frem til bergverksloven av 1842

Den første bergverksordning i Norge ble gitt av Christian II i 1539. Loven bygget på det gamle tyske prinsippet om at Kongen hadde eiendomsretten over metaller og malmer, det såkalte bergregalet. Bergregalet går ut på at Kongen har eiendomsretten over metallene og malmene selv om de ligger på annenmanns grunn. I forlengelsen av bergregalet ble det innført et prinsipp som gikk ut på fri leterett etter metaller og malmer på annenmanns grunn, samt at første finner gjennom et mutingssystem fikk førsteretten til å undersøke området nærmere, og utvinne de metallene han fant der.

Gjennom en ny berganordning besluttet av Christian IV i 1644, ble mutingssystemet bekreftet, likevel slik at bergverksdrift var betinget av at Kongen meddelte privilegium eller konsesjon. Når det gjaldt mineralforekomster som ikke falt inn under bergregalet, tildelte Kongen i visse tilfeller på 1700-tallet rettigheter til å drive på ikke-mutbare forekomster. Tillatelser til drift ble først og fremst gitt på bryting av marmor og sandstein, og ble begrundet med at vedkommende var første finner.

Den første fullstendige loven om drift av bergverk kom med Berganordningen av 1812. Berganordningen tillot skjerping etter og muting av alle metaller, samt steinsalt. Det ble fastslått at myr- og sjømalms, samt alle fossiler dvs. forsteininger som det ikke kunne utvinnes metaller fra, tilkom grunneieren. Hvis forekomstene stod ubenyttet, kunne de imidlertid anmeldes til bergmesteren. Dersom grunneier ikke var villig til å sette i gang drift innen 1 år og 1 dag, kunne forekomsten mutes av finneren mot at grunneieren fikk rimelig erstatning. Det kom imidlertid etter hvert krav

om å endre loven, noe som førte frem til bergverksloven av 1842.

10.1.2 Bergverksloven av 1842

Denne loven bygget på prinsippet om bergfrihet. Den tillot alle, uansett nasjonalitet, å skjerpe på annenmanns grunn etter "Metaller og Ertser". Til tross for ordlyden, var den tradisjonelle oppfatning at mutbare mineraler bare omfattet metaller med egenvekt 5 eller høyere, eller mineraler av slike. I tillegg kom svovelkis. Forklaringen på avgrensningen var at de lettere metallene og mineralene til dels ikke var kjente og til dels ikke hadde noen praktisk betydning da 1842-loven ble vedtatt.

Den som ville skjerpe måtte ha en skjerpeseddel utstedt av bergmester eller lensmann. For å sikre seg et funn fremfor senere finnere, var det nødvendig å anmelde funnet skriftlig til lensmannen. For å beholde den rett han hadde ervervet ved anmeldelsen, måtte finneren begjære muting innen 18 måneder fra anmeldelsesdagen. Mutingsbegjæringen skulle være ledsaget av en prøvestuff. Bergmesteren utstedte mutingsbrev. Dersom muting ikke ble begjært innen fristens utløp, falt anvisningen i det fri.

Hvis en mutet gruve ikke ble holdt i uavbrutt drift falt den i det fri. Bergmesteren hadde adgang til å gi dispensasjon fra driveplikten.

10.1.3 Utviklingen frem til 1972

Loven som ble vedtatt i 1842 kom til å gjelde i 130 år. Loven ble endret flere ganger gjennom særskilte endrings- og tilleggslover og gjennom konsesjonslovgivningen. Noen systematisk revisjon av 1842-loven ble aldri foretatt, og stort sett ble lovens hovedtrekk bevart.

I 1914 ble det innført konsesjonsplikt for erverv av kalksteinsforekomster ved lov av 3. juli 1914 nr. 5. Det var meningen at loven skulle være midlertidig inntil revisjonen av de alminnelige konsesjonslovene var fullført. Revisjonen ble fullført i 1917, men kalksteinloven ble stående.

Ved lov av 14. desember 1917 nr. 16 om erverv av vannfall, bergverk og annen fast eiendom mv, som avløste tidligere lover av 9. juni 1903, 12. juni 1906 og 18. september 1909, ble det bestemt at utenlandske borgere og selskaper trengte konsesjon for å få rett til skjer-

ping, anmeldelse og mutinger eller på annen måte erverve eiendoms- eller bruksrett til mutbare anvisninger eller gruver. Det ble også bestemt at ingen utenom staten eller kommunene kunne sette igang regelmessig bergverksdrift uten konsesjon.

Videre ble muterens ekspropriasjonsadgang endret, for så vidt som han med kongens samtykke kunne kreve avstått grunn og rettigheter som var nødvendig til metallurgisk behandling eller annen foredling av utvunne metaller og ertser, når det av hensyn til en rasjonell drift ble ansett ønskelig at foredlingen foregikk i tilknytning til utvinningen. Med samtykke fra kongen kunne muteren også kreve avståelse av grunn m.v. til selve bergverksdriften og oppredningsanlegget på de steder hvor skjerpning er forbudt uten grunneiers eller brukers samtykke. I dette tilfelle skulle erstatningen fastsettes med et tillegg på 25 % av eiendommens verdi.

I 1949 ble det gitt en egen lov med krav om konsesjon for erverv av kvartsförekomster. Årsaken var ønsket om å stoppe tendenser til monopolisering innen bransjen.

I 1952 kom det en egen ekspropriasjonslov for avståing av grunn m.v. til drift av ikke mutbare mineralske förekomster, jf. lov 21. mars 1952 nr. 1.

Ved kgl. res 31. mai 1963 fastslo Norge utad krav på jurisdiksjon over naturforekomster i havbunnen og undergrunnen utenfor kysten (kontinentalsokkelen). Denne utvidelsen av norsk jurisdiksjon ble samme år fulgt opp med en ny lov om utforskning og utnyttelse av undersjøiske förekomster, jf. lov 21. juni 1963 nr. 12. Loven har i første rekke vært brukt til å regulere petroleumsvirksomheten, men denne virksomheten er senere blitt skilt ut og reguleres nå i lov 22. mars 1985 nr. 11 om petroleumsvirksomhet. Samtidig ble 1963-loven endret slik at loven kun regulerer de andre undersjøiske mineralforekomstene, herunder kull, skjellsand, sand og grus, jf. loven § 1. Retten til de undersjøiske mineralforekomstene tilligger staten jf. loven § 2.

10.1.4 Bergverksloven av 1972

Den neste store endring av bergverkslovgivningen kom med loven av 1972, som i hovedsak har stått uendret siden den ble vedtatt inntil den ble avløst av mineralloven. Loven innebar flere vesentlige endringer i forhold til 1842-loven. Bl.a. ble ordningen med skjerpeseddel fjernet, grunneier ble tillagt en rett til å forlange sikkerhetsstillelse, og det ble

foretatt betydelige endringer i systemet med mutinger og utmål.

I industrikonsesjonsloven skjedde den siste vesentlige endringen i 1990. Statens rett til å overta malmbergverk senest 50 år etter at driftskonsesjon var tildelt (hjemfallsretten), ble da opphevet. Samtidig ble det bestemt at bergverkskonsesjoner i fremtiden som hovedregel skulle gis uten tidsbegrensning.

10.2 Behovet for en revisjon av minerallovgivningen

Utviklingen innenfor mineralnæringen førte etter hvert til at lovgivningen ikke i tilstrekkelig grad tok hensyn til en samfunnsmessig utnyttelse av mineralressursene i Norge. Det meldte seg derfor et behov for en revisjon av lovgivningen. Som eksempel kan nevnes at en stor del av virksomheten som driver uttak av mineralske ressurser ikke var underlagt konsesjonsplikt og tilsyn etter gjeldende lovverk.

Denne rettstilstanden førte til en utilsiktet forskjellsbehandling og konkurransevridning i favør av drivere som ikke var omfattet av regelverket, fordi sentrale forhold for enkelte deler av bransjen enten ikke var regulert, eller ulikt regulert. En ny og helhetlig minerallovgivning var derfor etterspurt både fra næringen, grunneierorganisasjonene, bergverksmyndighetene, kommuner og andre myndigheter i en årrekke.

10.3 Hovedtrekkene i mineralloven

Mineralloven som trådte i kraft 1. januar 2010 viderefører skillet om grunneiers og statens mineraler (mutbare mineraler). Mineralloven fastsetter sentrale rammer og vilkår for å utøve mineralvirksomhet. Loven gjelder uttak av mineralske råstoffer, og leting og undersøkelser. I tillegg til å gi rammer for leting, undersøkelse og drift etter mineralske råstoffer, inneholder mineralloven også regler for erverv av rettigheter i tilknytning til undersøkelse og utvinning av statens mineraler. Ervervssystemet bygger på et system der Direktoratet for mineralforvaltning på vegne av staten tildeler rettigheter til undersøkelse og utvinning. Rettigheter til grunneiers mineraler erverves ved avtale (med grunneier).

Minerallovens utgangspunkt er at retten til å lete etter mineralske råstoffer gjelder for alle. Selv om leting normalt medfører svært små terrenginngrep, er det viktig at letingen skjer på en måte som er skånsom for miljøet. Varsomhetsplikten i mineralloven gjelder også på

letestadiet, i tillegg til at bestemte områder er unntatt fra leting og undersøkelse. Leteretten gjelder alle typer mineraler, både statens og grunneiers. Gjennom varslingsplikt gis grunneier og bruker oversikt over hvem som foretar letevirksomhet på eiendommen.

Rett til å undersøke en forekomst av grunneiers mineraler bygger på en avtale med grunneier. Dersom grunneier ikke ønsker å inngå avtale om undersøkelse av mineraler, kan det søkes om ekspropriasjon av undersøkelsesrett.

Rett til undersøkelse etter statens mineraler krever tillatelse fra Direktoratet for mineralforvaltning. Undersøkelsestillatelsen tilsvarende tidligere mutinger, men størrelsen på undersøkelsesområdet er økt fra 0,3 km² til 10 km². Innholdet i retten til å undersøke grunneiers mineraler beror på hva som er avtalt mellom undersøkeren og grunneieren. Undersøkelsesrett til statens mineraler gitt av Direktoratet for mineralforvaltning gir undersøkeren rett til å foreta nødvendige undersøkelser for å vurdere om det finnes forekomst av mineraler av slik rikholdighet, størrelse og beskaffenhet, at den kan antas å være drivverdig eller bli drivverdig, innen rimelig tid. Størrelsen på prøveuttaket er begrenset til 2000 m³. Undersøkelsestillatelsen gjelder for en periode på 7 år. En undersøker kan ikke gis ny undersøkelsestillatelse for samme område før det er gått ett år etter at tillatelsen opphørte.

Utvinningsrett til grunneiers mineraler erverves gjennom avtale med grunneier, eller ved ekspropriasjon. Utvinningsrett til statens mineraler gis av Direktoratet for mineralforvaltning. Utvinningsrett gis når søker kan dokumentere og sannsynliggjøre at forekomsten er drivverdig eller innen rimelig tid vil bli drivverdig. Den nye loven har også bestemmelser om ekspropriasjon.

På driftsstadiet gjør utvinner bruk av utvinningsretten. Enten gjennom avtale (med mindre driveren er grunneier selv) dersom det gjelder drift på et grunneiermineral, eller gjennom en utvinningsrett fra Direktoratet for mineralforvaltning dersom det gjelder drift på statens mineraler. Minerallovens utgangspunkt er at foretakene skal ha like rammebetingelser. Reglene for drift er derfor de samme for drift på statens og grunneiers mine-

raler. I den forbindelse er det også gitt bestemmelser om driftskonsesjon og driftsplan i loven. All mineraldrift omfattes av bergfaglig tilsyn fra Direktoratet for mineralforvaltning.

Det er et viktig mål med den nye mineralloven å styrke den samfunnsmessige kontrollen med mineralvirksomheten. Innføring av tilsyn med all drift, også grunneiers mineraler, er et viktig til-ak fra lovgiver for å nå dette målet. Bestemmelsene om tilsyn gjelder for alle virksomheter som driver undersøkelsesarbeider eller drift.

En av målsetningene med mineralloven er at avsluttet undersøkelses- og driftsområde ikke skal bli stående som et sår i landskapet, men gjennom arrondering og opprydding så langt som mulig bringes tilbake slik området var før virksomheten startet. Ofte vil det være behov for å sikre bruddstedet og gruveåpninger for å unngå ulykker. Ansvaret for at nødvendige sikrings- og oppryddingsarbeider blir utført ligger på tiltakshaveren, uavhengig av om virksomheten gjelder statens eller grunneiers mineraler. Driftsplanen skal ivareta at sikring og opprydding i størst mulig grad skjer fortløpende, slik at behovet i forbindelse med avslutning av driften blir minst mulig. Direktoratet har mulighet til å kreve økonomisk sikkerhet for at opprydding og sikring skjer.

Mineralloven skal også ivareta samiske interesser ved mineralaktivitet. For å sikre dette er det gitt særbestemmelser om tildeling og innhold i undersøkelsesrett, utvinningsrett og driftskonsesjon. Det er også gitt egne regler om forhøyet grunneieravgift i Finnmark. Flere bestemmelser i loven sikrer at samiske organer deltar ved behandlingen av mineralsaker. Dette omfatter retten til å bli hørt og til å klage på vedtak opp til kongen i statsråd. Det er også forlenget varslingsfrist ved leting i Finnmark og foretakene blir pålagt et utvidet dokumentasjonskrav for å belyse mineralvirksomhetens konsekvenser for samisk kultur og samisk næringsvirksomhet.

I tillegg til minerallovens regulering av driften vil oppstart av mineraldrift kreve tillatelse etter andre lover. Planvedtak i medhold av plan- og bygningsloven er sentralt. Dette innebærer at kommunale myndigheter avgjør om et område skal reguleres til mineraldrift.

